

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Slang futsalu – sálového fotbalu

Slang of futsal

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Autorka diplomové práce: Dominika Vlnatá

Ševčíkova 536, Prachatice, 383 01

5. ročník, český jazyk – základy společenských věd
prezenční studium 2004 - 2009

květen 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prachatice

25. května 2009

Za odborné vedení diplomové práce děkuji PhDr. Ladislavu Janovcovi, Ph.D.

Anotace

autor: Dominika Vlnatá

název práce: Slang futsalu – sálového fotbalu, PedF UK, 150 stran

přílohy: dotazníky

Diplomová práce je zaměřena na slang futsalu – sálového fotbalu. Cílem práce je poukázat na hlavní znaky slangu futsalu – sálového fotbalu a doložit je na konkrétních příkladech.

První část práce se zabývá teoriemi a vývojem zkoumání slangu v české bohemistice, druhá část se již přímo zaměřuje na slang futsalu – sálového fotbalu, který analyzuje na základě poznatků obsažených v první části. Součástí diplomové práce je slovník výrazů futsalu – sálového fotbalu obsahující okolo 300 hesel. Přílohu tvoří dotazníky.

Klíčová slova

argot

onomaziologické postupy

slang

slang futsalu – sálového fotbalu

slovník

sociální skupina

přezdívky

Obsah

Anotace	4
Úvod	7
I. Obecný výklad o slangu	9
1. <i>Teorie slangu</i>	10
5.1 Václav Ertl	10
5.2 František Oberpfälcer	11
5.3 Pavel Trost	13
5.4 Adolf Kellner	15
5.5 František Trávníček	16
5.6 Josef Filipec	16
5.7 František Cuřín	17
5.8 Jan Chloupek	18
5.9 Václav Křístek	19
5.10 Josef Václav Bečka	21
5.11 Přemysl Hauser	23
5.12 Jaroslav Hubáček	25
5.13 Jaroslav Suk	27
5.14 Alena Jaklová	29
5.15 Lumír Klimeš	31
5.16 Konference o slangu a argotu v Plzni	31
5.17 Česká mluvnice	32
5.18 Příruční mluvnice češtiny	33
5.19 Encyklopedický slovník češtiny	34
2. <i>Pojetí slangu v této práci</i>	35
II. Aspekty slangu	36
1. <i>Jazykové aspekty</i>	36
5.1 Nespisovnost	36
5.2 Komunikativní funkčnost	37
5.3 Systémovost	37
5.4 Snaha o pojmovou diferenciaci	38
5.5 Stav odborné terminologie	38
5.6 Expresivita	39
5.7 Vhodnost pro mluvené projevy	39

2.	<i>Mimojazykové aspekty</i>	40
5.1	Stupeň „uzavřenosti“ prostředí	40
5.2	Složení příslušníků daného prostředí	40
5.3	Psychické faktory	40
III.	Tvoření slangových pojmenování	41
1.	<i>Postupy transformační</i>	44
2.	<i>Postupy transformačně-transpoziční</i>	46
3.	<i>Postupy transpoziční</i>	48
IV.	Slang futsalu – sálového fotbalu	52
1.	<i>Obecná charakteristika prostředí</i>	52
2.	<i>Charakteristika sociální skupiny</i>	55
3.	<i>Charakteristika speciální činnosti</i>	56
4.	<i>Sběr a zpracování slangového materiálu</i>	57
5.	<i>Lingvistická analýza</i>	59
5.1	Rovina fonetická a fonologická	59
5.2	Rovina lexikální	61
5.2.1	Synonymičnost	61
5.2.2	Expresivita	62
5.2.3	Přezdívky	62
5.2.3.1	Charakteristika a dělení slangových přezdívek	63
5.2.3.2	Přezdívky členů zájmové skupiny futsalu – sálového fotbalu	64
6.	<i>Vyhodnocení dotazníků</i>	67
V.	Slovníková část	69
1.	<i>Charakteristika slovníku</i>	69
2.	<i>Struktura slovníku</i>	69
3.	<i>Struktura hesla</i>	70
4.	<i>Slovník</i>	74
Závěr		123
Resumé		125
Seznam použité literatury		126
Internetové zdroje		131
Seznam zkratk		132
Přílohy		133

Úvod

Podle jedné z etymologií slova slang je pravděpodobný původ tohoto termínu v anglickém výrazu *s'language*, což v překladu znamená „něčí jazyk“ (např. *soldier's language* – „jazyk vojáků“). Z původního spojení zbylo pouze prvních pět písmen a z nich pak vychází dodnes užívaný jazykovědný termín slang. Podle tohoto výkladu lze tedy zjednodušeně říci, že tématem naší diplomové práce je „*footballer's language*“, neboli „jazyk fotbalistů“. Přesněji se však jedná o mluvu futsalistů – sálových fotbalistů.

Záměrem naší diplomové práce je představit současný slang futsalu – sálového fotbalu na základě sesbíraného jazykového materiálu. Naším cílem bylo v dostatečném množství nashromáždit a posléze soustavně utřídit slangové výrazy z prostředí futsalu – sálového fotbalu a vystihnout jejich hlavní rysy a specifika.

Uvědomujeme si, že i přes vynaloženou snahu není a ani nemůže být soubor slangových výrazů týkajících se slangu futsalu – sálového fotbalu uvedených v této práci kompletní. Jedním z důvodů může být geograficky omezená platnost některých výrazů, neboť při sběru materiálu pro tuto práci jsme se zaměřili zejména na vyjadřování futsalistů – sálových fotbalistů z týmu SK Strabag, který má svoji členskou základnu v Prachaticích a působí v něm jedinci z několika nejbližších měst Jihočeského kraje. Domníváme se však, že většina z těchto výrazů má všeobecně uznávanou platnost v různých fotbalových odvětvích po celé České republice. Souvisí to i se skutečností, že jednotlivá fotbalová odvětví nejsou od sebe ostře oddělena, navíc se můžeme často setkat s tím, že se fotbalisté nebo fotbaloví fanoušci pohybují ve více fotbalových odvětvích zároveň, což s sebou také nese šíření slangových výrazů napříč fotbalovým slangem, respektive mezi jeho různými subslangy.

Existuje mnoho slangových slovníků z různých oblastí, např. studentský, rybářský, hudební, atd. Mezi jedny z nejstarších slangů, které byly lexikograficky zpracovány, patří také slang sportovní. Slangovými výrazy z oblasti sportu se zabýval např. už F. Oberpfalcer ve třetím díle *Československé vlastivědy* z roku 1934 nebo J. Hubáček ve své publikaci *O českých slanzích* z roku 1979. Je mezi nimi i mnoho výrazů z fotbalového prostředí. V současné době se fotbalovému slangu věnuje zejména Z.

Suda z Pedagogické fakulty Západočeské univerzity, jenž své příspěvky pravidelně zveřejňuje ve *Sbornících přednášek z konferencí o slangu a argotu* konaných v Plzni (např. jeho stat' *K fotbalovému slangu v současné publicistice* z V. konference v roce 1995 nebo *Fotbalový slang před třiceti lety a dnes* z VI. konference v roce 1998). Také na internetu můžeme narazit na několik amatérských fotbalových slangových slovníků. Všichni výše zmínění autoři se však věnují obecně fotbalovému slangu (F. Oberpfalcer ještě navíc užívá dnes již zastarávající označení *kopaná*). Specifické fotbalové oblasti, kterou je odvětví futsalu – sálového fotbalu, však dosud nikdo nevěnoval pozornost. Právě i z tohoto důvodu jsme se pokusili zpracovat vlastní slangový slovník. Přestože jistě není zcela vyčerpávající, přibližuje vyjadřování osob pohybujících se v prostředí futsalu – sálového fotbalu alespoň v dostatečné míře. K našemu rozhodnutí přispěla i důvěrná znalost daného prostředí, která je pro tvorbu slangového slovníku určité zájmové skupiny výhodná.

Diplomová práce je rozdělena do pěti hlavních oddílů. V prvním oddíle se zabýváme vývojem zkoumání podstaty slangu v dílech několika významných autorů české bohemistiky, v druhém oddíle uvádíme hlavní aspekty slangu podle J. Hubáčka, třetí oddíl je věnován způsobům tvoření slangových pojmenování, čtvrtý oddíl je zaměřen na samotný slang futsalu – sálového fotbalu a konečně pátý oddíl tvoří slovník slangu futsalu – sálového fotbalu.

I. Obecný výklad o slangu

Slang patří k nespisovné vrstvě slovní zásoby, je označován jako specifická součást národního jazyka. Vymezit definici slangu a jeho obecně platné znaky se snaží jazykovědná disciplína zvaná sociální dialektologie, která zároveň usiluje o praktické zachycení, popis a výklad jednotlivých slangů. Slang se stal předmětem lingvistických zkoumání už v první polovině minulého století. Zájem o slangy přetrvává až do současnosti a je kromě jiného motivován i skutečností, že mnohé slangové názvy pronikají do vyjadřování veřejného, nejčastěji odborného a publicistického. Již od počátků zkoumání slangové problematiky docházelo k nejednotnému pohledu na vymezení tohoto termínu. Ten se mnohdy shodoval nebo prolínal i s termíny jinými, a to jak ve shodném, tak užším nebo širším významu (hantýrka, profesionální, profesní mluva, sociolekt, sociální dialekt, sociální mluva, sociální nářečí, sociální styl). Ani v současné době není definice termínu slang v pojetí jednotlivých lingvistů jednotná. V následující kapitole podáváme stručný a ucelený přehled různých teorií slangu v dílech nejvýznamnějších českých jazykovědců.

1. Teorie slangu

5.1 Václav Ertl

Vůbec první zmínku o slangu můžeme najít v časopise Naše řeč, a to v článku Václava Ertla, který reagoval na článek Otakara Svobody v časopise Český lid. Svoboda zde ve svém komentáři odsuzuje jazykový projev pražských studentů. Ertlovým cílem sice není takovou mluvu obhajovat, ale snaží se spíše ukázat, že takto mezi sebou nehovoří pouze studenti. Upozorňuje na rozšíření podobného způsobu vyjadřování i mezi dalšími skupinami obyvatel. Podotýká, že *„slang je způsob řeči, který se rodí v ulicích velkých měst, nenáleží určité vrstvě společenské ani určitému stavu, nýbrž všem“* (Ertl, 1924). Podle něj má slang, stejně jako jazyk obecný a nářečí, mnoho společného se spisovnou řečí, ale od obecné řeči a od dialektu se liší tím, že jazyk vulgární se vyvíjí přirozeně, zatímco výrazy tvořící podstatu slangu vznikají vědomě a účelně.

Psychologický základ pro využití slangu vidí ve snaze vědomě vyhledávat a vytvářet originální a překvapivé výrazy, které by nahrazovaly běžná slova a rčení. Slang se tvoří jen proto, aby překvapoval, šokoval či zarážel. Využívá metafory, přejímá slova z různých vrstev jazyka, zkracuje a jeho slovní materiál se velmi rychle opotřebovává. Oproti běžnému jazyku jsou změny ve slangu typické téměř výhradně v oblasti lexika.

Škodlivý vliv slangu na spisovný jazyk je podle Ertla nepatrný, neboť se prakticky nedotýká vnitřní podstaty a struktury řeči. Na závěr konstatuje, že každý může občas sáhnout ve svém projevu po nějakém originálním slangovém výrazu a vhodně jej použít.

5.2 František Oberpfalcer

První shrnující prací v oblasti argotu a slangu v domácí literatuře je kapitola F. Oberpfalcera s názvem *Argot a slangy*, kterou najdeme v autorově publikaci *Jazykozpyt*, vydané roku 1932. Mnohem detailněji a obsáhleji se však pojetí argotu a slangu věnuje ve stejnojmenné stati ve třetím díle *Československé vlastivědy* z roku 1934.

F. Oberpfalcer rozeznává vedle diferenciaci jazyka na spisovný a nespisovný ještě jiné, vnitřní členění, a to členění podle struktury společnosti. Týká se podle něj však pouze jeho mluvené podoby a nazývá ho sociální diferenciací jazyka neboli rozvrstvení mluvené češtiny podle stavů.

Vznik tzv. *stavovských mluv*, pro které zprvu používá synonymní označení zvláštní jazyky, komentuje takto: „*Skupiny jednotlivců si volí rozličná povolání a tím mají též rozdílné sféry zájmů, vymezenou oblast představ a pojmů. To se nutně projevuje i v mluvě. Lidé spojení stejnou prací svého povolání mají k sobě bližší a hojnější vztahy než k ostatním členům společnosti a jejich mluva má společné rysy, odlišné od mluvy jiných stavů. Tak vznikají stavovské mluvy, nazývané též zvláštními jazyky...*“ (Oberpfalcer, 1932, s. 26). V druhé stati z roku 1934 však dodává, že označení zvláštní jazyky jsou sice v příslušných jazycích běžné termíny lingvistické, „*u nás by však český ekvivalent „jazyky zvláštní“ mohl vzbuzovati nesprávné představy o povaze jevů, o něž tu jde*“ (Oberpfalcer, 1934, s. 312). Stejně tak nepřijímá pojmenování „stavovská nářečí“, neboť nářečí je podle něj leckdy jediný dorozumívací prostředek člověka ve všech situacích, zatímco slangy a argot jsou vždy jen druhou podobou jeho jazyka.

Slangem tedy nazývá výsledky rozlišení národního jazyka podle společenských skupin neboli stavů. Vnímá ho jako určitý výraz jazykové hravosti, užívá dokonce termín „*jazykový sport*“ (Oberpfalcer, 1932, s. 28).

Druhou oblastí jazyka, které se autor věnuje, je argot. Definuje ho jako zvláštní druh stavovské mluvy, specifickou mluvu lidí žijících na okraji společnosti a bez stálého povolání, jako jsou například tuláci, žebráci, zloději nebo prostitutky, kterou si vytvářejí ze snahy domluvit se pouze mezi sebou. „*Takový „tajný jazyk“ vzniká tím, že se jednak mění slova a tvary obecného jazyka národního, jednak se v hojné míře*

přejímají výrazy cizí“ (Oberpfalcer, 1934, s. 311). Oberpfalcer doporučuje používat označení argot, což je mezinárodní termín francouzského původu, namísto původního a dosud používaného českého termínu hantýrka.

Hranice mezi argotem a slangem nejsou podle Oberpfalcera nijak ostré, oba útvary mají mnoho společných vlastností a znaků. Je pro ně charakteristická již zmíněná jazyková hra, bohatá synonymie, významové posuny slov, dysfemismy, jazyková ironie, zkracování slov, elipsy, sémantické tvoření, využívání stejných přípon při tvoření nových výrazů odvozováním, snaha o vtipnost, komolení přejatých slov atd.

Zásadní rozdíl je, i přes mnohé výše zmíněné společné znaky, patrný zejména při odlišení důvodu vzniku argotu a slangu. Zatímco slang chce být spíše vtipný, hraje si se slovy, dává jim novou podobu a smysl, argot má podle Oberpfalcera funkci prostředku pro posílení uzavřenosti a semknutosti společenské skupiny, která tento způsob mluvy používá. Hlavní příčinou vzniku většiny argotických výrazů bylo vytvoření nesrozumitelných slov pro nezasvěcené.

F. Oberpfalcer se na výzkumu argotu podílel značnou měrou, byl dokonce autorem dotazníku pro úřední sběr argotických výrazů v meziválečném období.

5.3 Pavel Trost

Na Oberpfalcerovu stať *Argot a slangy* v třetím díle svazku *Československé vlastivědy* z roku 1934 reagoval Pavel Trost v článku *Argot a slang*, který vyšel v časopise *Slovo a slovesnost* roku 1935. Autor doslova píše: „*Oberpfalcerův první shrnující popis českých argotů ... je vhodným východiskem diskuze o základních otázkách bádání o argotu*“ (Trost, 1995, s. 10).

Přestože se v názvu článku objevuje slovo *slang*, pojednává autor pouze o argotu. Trost nesouhlasí s odlišením argotu a slangu tak, jak ho podal Oberpfalcer. Ten definuje argot jako zvláštní jazyk povětšinou kriminálních živlů a slang jako zvláštní jazyk ostatních společenských vrstev, pokud se nejedná jen o používání odborné terminologie. Oba jazykové útvary pak pojímá jako stavovskou mluvu.

Oberpfalcer také poukazuje na časté přecházení argotických výrazů do slangu. U argotu i slangu vidí určité společné rysy a hlavně společnou vnitřní podstatu, což je neustálé nahrazování výrazů pro označení věcí, které jsou ve středu zájmu dané společenské skupiny, a to nejčastěji prostřednictvím sémantického tvoření. Na to reaguje Trost tvrzením, že „*nemá tedy v tomto jeho pojetí rozlišování argotu a slangů pojmové závažnosti*“ (Trost, tamtéž).

Trost shledává rozdíl mezi argotem a slangem v tom, že argot usiluje o zatajování a záhadnost, motivací vzniku je oddělení určité společenské skupiny pomocí jazyka a nesrozumitelnost tohoto jazyka jiným společenským skupinám. Což se shoduje s Oberpfalcerovou definicí jen částečně, neboť ten klade důraz spíše na jazykovou tvořivost.

Nadto ještě odmítá Trost považovat argot za určitý typ stavovské mluvy: „*jazyk stavovský se ... přimyká k určité věcné oblasti, jež podle povolání souvisí s jistým kolektivem; naproti tomu argot zaměňuje slova obecné řeči, která vůbec nenáleží do oblasti určitého oboru*“ (Trost, tamtéž). K tomu ještě dodává, že stavovský jazyk není možno zaměňovat ani s jazykem odborným, neboť stavovský jazyk není založen na věcnosti jazyka odborného.

Trost souhlasně poukazuje na dělení dánského jazykovědce Otty Jespersena, který rozlišuje tři základní typy zvláštních jazyků, a to argot jako tajný jazyk, slang jako

mluvu uzavřených společenských skupin a stavovský jazyk jako soubor technických termínů a formulí určitého povolání.

Dále Trost upozorňuje na nevhodné zaměňování argotu a hantýrky jako synonymních výrazů, jak je tomu zpočátku u Oberpfalcera. Podle Trosta hantýrkou mluvili tzv. nepočetné skupiny lidí, jako byli zločinci, žebráci, kati či rasové, hlavně ve středověku, kdežto argot používají lidé na sociální periférii až v moderní době. Hantýrka je založena na tradici, argot ji popírá.

Podstatou argotu je rozklad, neustálá změna a snaha negovat platné konvence. Tím se Trost opět dostává do rozporu s Oberpfalcerem, který považuje argot za zcela přirozenou formu jazyka. Podle Trosta je však naopak principem argotu ukázat, že vůbec přirozený není, že se vyděluje záměrně od obecné řeči jako zvláštní forma jazyka.

Na závěr Trost odporuje Oberpfalcerovi v otázce argotického fonetického plánu. Podle Oberpfalcera se argot nedotýká fonetického ani morfologického plánu, ale liší se jen formou lexikální. Podle Trosta však existuje určitá specifická argotická fonetika, která se vyznačuje převážně afektivně emocionální výslovností.

5.4 Adolf Kellner

Dialektolog Adolf Kellner označuje slang za vrstevné nářečí. Slangové výrazy hodnotí jako „*soubory výrazových prostředků, kterými se od sebe navzájem odlišují uživatelé národního jazyka vlivem jistých společenských činitelů a kterých užívají určité společenské vrstvy*“ (Kellner, 1954, s. 74). Podle Kellnera slangy nemají svou vlastní gramatickou stavbu a základní slovní fond, je pro ně charakteristický hlavně soubor specifických výrazů. Jejich základem je národní jazyk, což znamená, že jim chybí jakákoliv jazyková samostatnost, a proto jsou „*odsouzeny k pozvolnému umírání*“ (Kellner, tamtéž). Slang užívá podle Kellnera vždy jen jistý okruh lidí, a to více či méně uzavřená společenská skupina.

Kellner rozlišuje tři hlavní typy vrstevných nářečí. Prvním typem je slovník lidí, které spojuje stejné zaměstnání. Každé povolání má své specifické výrazy, které vyplývají přirozeně z věcných potřeb mluvčích. Druhým typem je jazyk různých zájmových skupin, jako jsou např. studenti, sportovci nebo myslivci. Ti si vytvářejí speciální názvy především na základě citového vztahu k věcem, které jsou předmětem zájmu dané skupiny. Právě pro tento typ mluvy zavádí Kellner termín slang. Třetím typem vrstevného nářečí je mluva společensky izolovaných vrstev, již označuje synonymními termíny hantýrka, argot a tajná mluva.

Hlavní rozdíl mezi mluvou příslušníků různých zaměstnání a argotem a slangem spatřuje Kellner v tom, že zatímco příslušníci různých povolání se při pojmenovávání skutečností souvisejících s jejich profesí řídí věcností a účelovostí a nevymýšlejí neobvyklé názvy, uživatelé argotu a slangu dávají slovům z běžného jazyka nový a neobvyklý význam, využívají jazykové hry.

Kellnerovo pojetí slangu můžeme označit jako chápání slangu v užším slova smyslu.

5.5 František Trávníček

František Trávníček nepovažuje termín slang za přijatelný pro domácí prostředí a raději volí synonymní názvy nářečí společenská, zvláštní a vrstvová. Tyto útvary podle něj nemají svou vlastní strukturu, jsou to zvláštní lexikální útvary, které disponují velkým množstvím zvláštních slov.

Uvádí několik příčin, které vedou k jazykovému odlišování příslušníků různých společenských vrstev právě díky slangovým výrazům. Za první příčinu považuje nestejnou potřebu výrazových prostředků po obsahové stránce, dále zvláštní pojetí některých věcí, které jsou známé i jiným příslušníkům jazyka, a v neposlední řadě různé citové zaujetí, různý citový vztah mluvčího k osobám nebo věcem.

Krátce se zmiňuje i o argotu. Nazývá ho tajnou mluvou a jako jeho charakteristický rys zmiňuje „*snahu některých společenských vrstev po výlučnosti jejich mluvy, nesrozumitelnosti pro příslušníky vrstev jiných*“ (Trávníček, 1958). Za společný znak slangu a argotu považuje snahu o odlišnost, krátkost a úspornost výrazových prostředků.

5.6 Josef Filipec

Josef Filipec se o argotu a slangu zmiňuje ve své knize *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie* (Filipec, 1961). Podobně jako F. Trávníček užívá termínu nářečí vrstvová, pod která zahrnuje pracovní slang, skupinový slang a argot.

Nářečí vrstvová neboli společenská charakterizuje jako nestrukturní jazykové útvary, které se opírají o spisovný nebo nářeční systém. U argotu i slangu nachází jednak tendenci sblížovací, která se projevuje vytvářením řetězců synonym, a významovou tendenci diferenciační, tedy označení jednoho předmětu více výrazy.

Filipec také rozlišuje pojmy argot a hantýrka. Zatímco argot je podle něj mnohem nestálější a libovolnější v užívání neobvyklých výrazů, které se dříve velmi často stávaly oblíbeným módním vyjadřovacím prostředkem mezi intelektuály, hantýrka je spíše tradiční mluva společensky deklasovaných vrstev, která tíhne k ustálenosti slovní zásoby.

5.7 František Cuřín

František Cuřín se společně s kolektivem autorů zabývá vymezením slangu v publikaci *Vývoj českého jazyka a dialektologie* z roku 1964. Slang řadí pod takzvaná „sociální nářečí“. Je zajímavé, že tento termín uvádí buď v závorkách, nebo s označením takzvaná. „Sociální nářečí“ považuje za „*soubory výrazových prostředků, které vznikly v souvislosti se společenským, sociálním rozvrstvením nositelů jazyka*“ (Cuřín, 1964, s. 164).

„Sociální nářečí“ nepokládá za strukturní útvary, protože „*nemají vlastní gramatickou stavbu a jádro slovní zásoby*“ (Cuřín, tamtéž), musejí se tedy opírat o struktury jiných vrstev národního jazyka. Užívání „sociálních nářečí“ souvisí se vzájemným společenským stykem daných sociálních skupin.

Cuřín rozlišuje tři základní typy „sociálních nářečí“: stavovské jazyky neboli profesionální nářečí, slangy a argot.

Profesionální nářečí bychom mohli označit synonymním termínem profesní mluva. Pro slovní zásobu stavovských jazyků je typické, že součástí slovní zásoby jsou často zvláštní výrazy a cizí slova, která mají charakter odborných termínů. Charakteristická je také minimální obraznost vyjadřování a nepatrná synonymičnost, což je zapříčiněno především snahou o určitost pojmenování.

Slangy a argot mají podle Cuřína některé znaky společné, a proto se od sebe často neodlišují. Základem je záměrná deformace lexikálních prostředků a záliba ve významových posunech, zejména v metafoře, přičemž u slangů se tak děje z důvodu touhy po originalitě, zatímco u argotu je to motivováno snahou utajit obsah sdělení před nepovolanými osobami.

Jako typického zástupce slangu uvádí Cuřín slang studentský. Ovšem s argotem neboli mluvou spodiny se podle něj už můžeme v jeho ryzí podobě setkat jen těžko, neboť v důsledku změny společenského řádu ztratil podmínky své existence.

5.8 Jan Chloupek

Dalším autorem, jehož článek týkající se pojetí slangu byl otištěn v časopise Naše řeč, je Jan Chloupek. V příspěvku uvádí: „*Vedle strukturních útvarů rozeznáváme v jazyce i speciální slovníkové, popřípadě i frazeologické vrstvy. Máme zde na mysli tzv. argot, slangy a profesionální mluvu*“ (Chloupek, 1969, s. 149). Tyto tedy chápe jako jazykové poloútvary nestrukturní.

Samotný slang definuje Chloupek jako specifické lexikální nebo frazeologické vrstvy původně užívané jako výrazové aktualizace v určitém zájmovém nebo pracovním prostředí.

Podobně chápe i argot, tedy jako specifické lexikální nebo frazeologické vrstvy užívané jako tajná mluva sociálně izolovaného prostředí. Dále definuje argot ve shodě s českou lingvistickou tradicí jako „*tajnou mluvu deklasovaných společenských vrstev*“ (Chloupek, 1969, s. 150), přičemž připouští, že některé výrazy se úspěšně rozšířily i do běžného jazyka.

Profesní mluvu pojímá Chloupek jako zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků určité skupiny zaměstnanců, kteří při pracovním procesu nebo při výkonu povolání užívají termínů nebo jejich spojení bez zřetele k jejich spisovnosti. Pro profesní mluvu je dle Chloupeka typická výrazová úspornost a významová jednoznačnost, a to bez ohledu na jazykovou spisovnost.

Hlavním znakem a zároveň podstatou slangu, kterou se odlišuje slang od profesionální mluvy, je pojmenovací motivace. Slang se totiž tvoří a přejímá hlavně v zájmových a pracovních prostředích jako symbol soudržnosti, při tvoření nových pojmenování se nejčastěji uplatňuje jazyková hra.

Ze strukturního hlediska lze slang a argot zařadit mezi nekomplexní poloútvary.

Vůbec nejvhodnější české popisné označení pro slang by podle Chloupeka bylo mluva pracovních a zájmových skupin.

5.9 Václav Křístek

Roku 1973 vyšel v časopise *Slovo a slovesnost* článek Václava Křístka s názvem *Poznámky k problematice argotu a slangů*. Křístek v něm shrnuje dosavadní názory, poznatky a lingvistické přístupy k problematice slangů a argotu. Upozorňuje na odlišnou a nejednotnou terminologii těchto jazykových útvarů. „*Pokud jde o objasnění podstaty těchto jazykových útvarů, nelze říci, že bychom již byli dospěli k obecně přijímanému řešení. Není také dosud žádoucí jednoty v oblasti základní terminologie*“ (Křístek, 1973, s. 98).

Podle Křístka existují dva různé přístupy k vymezení slangu: 1) „*pojetí širší, zahrnující jak specifický dorozumívací úvar příslušníků určité profese (tedy to, co se často označuje jako mluva profesionální), tak také mluvu uzavřených společenských skupin, jejichž pojítkem jsou hlavně společné zájmy*, 2) *pojetí užší, rezervující označení slang jen pro specifický dorozumívací úvar zájmových skupin*“ (Křístek, 1973, s. 100).

Vymezením užšího pojetí odkazuje k již zmiňované *Jespersenově trichotomii*, tedy k rozlišení argot, slang a jazyk stavovský, který v dnešní terminologii označujeme jako profesní mluvu. Rozdíl mezi mluvou profesní a zájmovou spatřuje Křístek zejména v odlišné motivaci při vzniku jazykových prostředků těchto jazykových útvarů. Zatímco profesní mluva se vyznačuje souborem odborných termínů, které jsou spjaty s určitým pracovním prostředím a které jsou motivovány věcnou pojmenovávací potřebou, jednoznačností a výrazovou úsporností, „*mluva zájmových skupin se vyznačuje bohatou synonymikou, motivovanou nikoli věcnou pojmenovávací potřebou, nýbrž zvláštním, zpravidla citovým vztahem k jevům skutečnosti, úsilím o stále nové pojmenovávání jevů, které již své označení mají, touhou členů těchto společenství vyjadřovat se stále nově, vtipně, využívat k tomuto cíli nových a stále smělejších metafor atd.*“ (Křístek, tamtéž).

Naopak širší pojetí rozlišuje pouze argot a slangy, kdy pojem slang zastřešuje jak mluvu profesní, tak i mluvu zájmových skupin. Podle Křístka v soudobé české lingvistice převládá právě pojetí širší a sám se řadí k jeho zastáncům. Upozorňuje totiž, že hranice mezi oběma útvary nejsou ostré, zcela vždy zřetelné, ale naopak plynulé.

Kromě slangu se Křístek věnuje i vymezení argotu a jeho typickým znakům. Argot definuje jako specifický jazykový útvar, který užívá společenská spodina ve snaze negovat platné normy a konvence a za účelem jazykového utajení. Za hlavní znak považuje chybějící vlastní mluvnickou strukturu a dále překvapivost, vtipnost a smělost při tvoření slov.

Vymezením pojmu argot Křístek přijímá dosavadní pojetí tohoto termínu. Výhrady má pouze ke *Slovníku spisovného jazyka českého* a *Příručnímu slovníku jazyka českého*, kde je argot zahrnován pod slang. Toto pojetí podle něj „*není vhodné, a to tím spíše, že se tak ještě více komplikuje rozsah i obsah pojmu slang*“ (Křístek, 1973, s. 100).

Křístek se podrobněji zabývá i dalšími odbornými pojmenováními souvisejícími s pojmem argot, a to označením *hantýrka* a *žargon*. Znovu nesouhlasí s výše zmiňovanými slovníky, které zčásti chápou *hantýrku* jako synonymum pro argot. To Křístek odmítá, neboť pojem *hantýrka* chápe jako mírně pejorativně zabarvený. Podobně je to s termínem *žargon*, který *PSJČ* a *SSJČ* považují za „*nespisovný, familiární, popř. nonšalantní způsob vyjadřování*“ (Křístek, 1973, s. 101). Křístek doporučuje, aby se upustilo od používání těchto pojmů jako základních termínů.

Podobný terminologický problém vidí Křístek v chybějícím souhrnném názvu pro argot, slang a případně profesionální mluvu. Dosud používaná označení *sociální, společenská nebo vrstevná nářečí* jsou však podle něj nepřesná a zavádějící. Nářečí je totiž strukturní útvar národního jazyka, zatímco argot a slang jsou útvary nestrukturní, neboť nemají vlastní mluvnickou stavbu. Označujeme je proto jako zvláštní lexikální útvary národního jazyka. Podle Křístka by „*bylo snad nejlépe respektovat vytvářející se tradici a zůstat u staronového dvojčlenného označení, odpovídajícího dvojčlennosti základních podob těchto útvarů – argot a slangy*“ (Křístek, 1973, s. 102).

Josef Václav Bečka vymezuje slang ve svém příspěvku na konferenci o slangu a argotu v Plzni jako variantu mluvené řeči *kolokviální* neboli předem nepřipravený, nestylizovaný a spontánní mluvený projev. Uvádí, že tato varianta se vyvinula především „*pro zvláštní sdělné účely a potřeby jen omezené populace národa za omezených situací jazykové komunikace*“ (Bečka, 1982, s. 5).

K tomu, aby mohl slang vzniknout a dále se vyvíjet, je podle Bečky třeba splnit tři základní podmínky, kterými jsou „*speciální prostředí, speciální sdělné potřeby vázané na speciální činnost a speciální kolektiv*“ (Bečka, 1978, s. 2).

Speciální prostředí musí vytvářet takové možnosti, aby mohly vzniknout specifické sdělné potřeby, jako je potřeba pojmenovat různé jevy, předměty apod. Prostředí by mělo být alespoň přechodně stabilní, což znamená, že se v něm příslušníci dané skupiny setkávají po delší časový úsek. Ten Bečka stanovuje přinejmenším na půl roku, neboť to je dostatečná doba na to, aby se členové skupiny lépe poznali a vytvořili si společné zážitky.

Nejdůležitější podmínkou pro vznik a vývoj slangu je podle Bečky *speciální druh činnosti*. Ta je vázána jednak na stabilní kolektiv a jednak na speciální pracoviště, neboť právě tam se může stát hlavním předmětem mluveného projevu členů dané skupiny. Činnost nemusí být vázána pouze na prostředí pracovní, ale i na prostředí zájmové.

Třetí podmínkou je již zmíněný *speciální kolektiv*. Členové skupiny jsou v něm v trvalém kontaktu a hlavními tématy jejich rozhovorů je právě náplň speciální činnosti.

Bečka tedy charakterizuje slang jako „*komplex jazykových prostředků, jímž se dorozumívá speciální skupina lidí na speciálním pracovišti o prostředcích a výkonech při speciálním druhu práce*“ (Bečka, 1987, s. 6).

Odlišuje „*slangy profesionální neboli pracovní, jimiž se účastníci dohovořují i při vlastní práci, a slangy zájmové, jimiž se účastníci dohovořují mimo vlastní práci, neboť při ní musí užívat jazyka spisovného i se spisovným názvoslovím; v nich se projevuje především stránka expresivní, tj. citový vztah k práci, vzájemný vztah mezi*

pracovníky, přezdívky, vtipné narážky, expresivní transformace spisovných termínů apod.“ (Bečka, tamtéž).

Podle Bečky se někdy chybně omezuje pojem slang pouze na slangy zájmové, ale slangy profesní jako slangy označovány nejsou. Sám je ale toho názoru, že i profesní slangy do slangů patří, neboť *„mají silně vyvinutou stránku expresivní a tu od stránky profesní nelze oddělovat“* (Bečka, tamtéž).

Bečka se dále zabývá otázkou vztahu tzv. zájmových slangů k běžně mluvené řeči. Zvažuje, zda můžeme ke slangům řadit *„i takové formy, jejichž základem není specifická práce v pravém slova smyslu, nýbrž jen zájmová činnost“* (Bečka, 1987, s. 9). Bečka takový typ slangu označuje jako pracovně zájmový a řadí do něj slangy, *„jejichž základem je specifická práce, ale při níž se musí mluvit spisovně“* (Bečka, tamtéž).

Bečka uvádí i existenci tzv. dvojitých slangů, které se užívají jak v pracovním, tak v zájmovém prostředí. Příkladem je slang sportovní.

V návaznosti na Františka Oberpfalcera se Bečka zmiňuje i o argotu. Souhlasí s jeho myšlenkou, že argot není pouze tajnou řečí podsvětí, ale zároveň je jakýmsi nástrojem odporu této společenské vrstvy proti zbytku společnosti. Podobně jako slang využívá argot expresivnost, vtipné tvoření nových slov a slovní hříčky. Oba termíny, argot a slang, je však nutné rozlišovat.

Hauser ve své publikaci *Nauka o slovní zásobě* nazývá slangem „*nespisovnou slovní zásobu spjatou se sociálním prostředím, a to pracovním nebo zájmovým*“ (Hauser, 1980, s. 23). Slangová pojmenování jsou ta, která se vyskytují zpravidla v mluvených projevech příslušníků určitého povolání nebo pracovní skupiny a která se tematicky váží na toto prostředí. Termínu slang užívá Hauser „*pro označení sociálně diferencované slovní zásoby souhrnně*“ (Hauser, tamtéž). Tímto vymezením se tedy přiklání k širšímu pojetí slangu, který dělí na profesionální a zájmový.

Připouští, že v odborné literatuře se můžeme někdy setkat s dvojím rozlišením, a to na slovní zásobu profesionální neboli stavovskou a slovní zásobu slangovou. Slovní zásoba profesionální je motivována vztahem k povolání, zahrnuje soubor nespisovných názvů odborných, pojmenování a obraty rozšířené v daném pracovním okruhu. Slovní zásoba slangová je vázána pouze na projevy zájmových skupin, přiklání se tedy k užšímu vymezení slangu.

S vnějším rozlišením lexikálních vrstev z hlediska jejich nositelů však Hauser nesouhlasí a svůj názor dokládá na slangu studentském. Ten se totiž tradičně přiřazuje ke slovní zásobě slangové, a tedy ke slangu v užším slova smyslu. Přitom jeho uživatelé skupinu zájmovou v pravém slova smyslu netvoří.

Hauser ještě upozorňuje na další nepřesnost, kterou se obě skupiny údajně odlišují. Jsou to jazykové rozdíly ve výrazové obraznosti a synonymičnosti, které se pokládají za typický znak skupin pouze zájmových. I tento názor Hauser vyvrací. „*Synonymičnost i obraznost nacházíme rovněž v mluvě profesionální, a to v míře nikterak malé*“ (Hauser, tamtéž). Jako příklad uvádí několik výrazů z mluvy horníků, které lze jednoznačně označit za skupinu pracovní.

Hromadění synonym, úsilí o nová neotřelá pojmenování a obraznost však nepokládá za znak specifický pouze pro slang, neboť setkat se s ním můžeme také v projevech nářečních. Jedná se tedy spíše o charakteristiku živého mluveného jazyka.

Označení *nářečí sociální* nebo *sociální, stavovský jazyk*, kterých se užívá jako synonym pro slang, je podle Hausera nesprávné. Ve shodě s Chloupkem slangu upírá vlastní mluvnickou stavbu i vlastní úplnou slovní zásobu. „*Je to jen úzká vrstva*

zvláštní slovní zásoby navrstvená na slovní zásobě nářečí nebo obecné češtiny“ (Hauser, 1980, s. 24). Uživatelé slangu volí zvláštní slangové výrazy jen ve svém sociálním prostředí nebo ve vztahu k němu.

Slangová pojmenování se podle Hausera nevyskytují ve všech oblastech se stejnou frekvencí. Zatímco někde se můžeme setkat jen s několika málo nespisovnými výrazy, bohatou vrstvu slangových pojmenování nalezneme u takových skupin, v nichž působí silné vnitřní sociální vazby a které jsou viditelně odlišné od jiných skupin.

Bádání o slangu se v mnohém prolíná s dialektologií. Kromě toho, že často používá její metody zkoumání, dokládá svým materiálem cenné poznatky o životě a práci daných sociálních skupin.

Nemalou část ve slangové lexikální vrstvě zaujímají profesionalismy neboli nespisovné odborné výrazy. Vyskytují se jak ve slangu zájmových skupin, tak ve slangu z pracovního prostředí. *„Od spisovných termínů se profesionalismy liší tím, že nejsou obvykle obecně rozšířeny a normovány“* (Hauser, 1980, s. 24).

Mezi spisovnými termíny a profesionalismy nevidí Hauser ostré hranice. Mnoho současných termínů bychom totiž původně hledali mezi slangovými pojmenováními. Názorně je to vidět například v názvosloví sportovních odvětví, které se neustále vyvíjí a průběžně ustaluje.

Jedním z typických znaků slangu je dle Hausera způsob utváření jeho pojmenování. Nejčastějším principem je univerbizace. *„Tam, kde má spisovný jazyk pojmenování víceslovné, vytváří slang v úsilí po stručnosti název jednoslovný“* (Hauser, 1980, s. 25). Poměrně hojná je ve slangu také tzv. haplogie, čili redukce slabik nebo hlásek ve slově. Vedle jednoslovných pojmenování najdeme ve slangu i sousloví, frazeologismy a cizí slova.

„Slangová pojmenování působí svou neotřelostí, výrazností, expresivitou, vtipností a často stručností. To vše přispívá k šíření slangu mimo jeho původní úzkou oblast užívání. Řada slangových výrazů přešla do hovorového stylu, v němž spoluvytváří hovorovou lexikální vrstvu“ (Hauser, 1980, s. 27).

Před samotným vymezením slangu je podle J. Hubáčka vhodné provést srovnání slangové problematiky s jiným podobným útvarem národního jazyka, z něhož by vyplynula vlastní specifika slangu. Jako nejvhodnější jazykový útvar se nabízí místní nářečí.

Vzhledem k místnímu nářečí slangu považuje za jazykové úvary mladší, k jejichž zkoumání již zcela nepostačují tradiční jazykové metody, kterých se využívá právě v oblasti zkoumání dialektologie. Na rozdíl od místních nářečí pozoruje Hubáček u slangu mnohem častější uplatňování faktorů mimojazykových, a to především psychických a sociálních. Co se praktického výzkumu týče, bývá sběr slangového jazykového materiálu často mnohem obtížnější, protože různá slangová prostředí jsou nestrannému pozorovateli nestejně přístupná a vyžadují jak znalost odborného názvosloví, tak důkladnou znalost zkoumaného zájmového nebo pracovního prostředí.

Uvést jednoznačnou a přesnou definici není podle Hubáčka jednoduché, a to vzhledem k dosud nejednotnému chápání rozsahu a obsahu tohoto jazykovědného pojmu. Tím naráží i na skutečnost, že vedle termínu slang se objevuje ještě celá řada více či méně synonymních termínů (sociální nářečí, společenská nářečí, speciální nářečí, vrstevná nářečí, společenská mluva, pracovní mluva, vrstevná mluva).

Na základě dosavadních poznatků tzv. sociální dialektologie formuluje definici slangu takto: „*slang je svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) dorozumívacím styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře*“ (Hubáček, 1979, s. 18).

Tímto vymezením slangu se Hubáček řadí k dalším autorům, kteří definují pojetí slangu v širším slova smyslu. Dělení slangu na profesní a zájmový je sice nastíněno, ale nijak výrazně a ostře odděleno. Hubáček se odvolává k častým a běžným situacím, kdy se stále výrazněji vytrácejí hranice a rozdíly mezi činnostmi čistě pracovní a činnostmi zájmovou. Dále to dokládá na skutečnosti, že některé názvy v neoficiálních

jazykových projevech pracovního prostředí jsou motivovány nejen snahou o výrazovou úspornost a jednoznačnost, ale i o jazykovou hravost, a naopak. „*Aktuálnost slangů a pronikání slangových výrazů mimo rámec jednotlivých slangových prostředí vedou k tomu, že některé názvy lze označit i jako interslangové*“ (Hubáček, 1979, s. 19).

Pojmenovávací motivaci slangových názvů spatřuje Hubáček jednak ve snaze pojmenovat nové jevy skutečnosti, jednak nově, originálně a aktuálně označit jevy už pojmenované. Tato motivace přímo souvisí s neustále rostoucí specializací lidské činnosti. „*Tak se slangové názvy v současném jazyce jeví jako specifická a nikoli bezvýznamná součást slovní zásoby, případně i frazeologie národního jazyka*“ (Hubáček, 1979, s. 10).

Za charakteristické, ale velmi omezené rysy mluvnické stavby považuje Hubáček zejména zvýšenou frekvenci některých syntaktických schémat a sklon k eliptičnosti ve skladbě nebo některé hláskové alternace v hláskosloví. Tyto rysy však spíše prokazují znak mluvených neoficiálních nebo polooficiálních projevů a „*nelze je proto klást na stejnou úroveň jako zcela zřetelné rysy lexikální*“ (tamtéž).

Slangové výrazy mají tendenci pronikat i do veřejného vyjadřování, a to zejména publicistického a odborného. Následkem toho dochází k určitému střetu mezi lexikální vrstvou slangového a spisovného výraziva, neboť slangové výrazy jsou v těchto stylech z hlediska jazykové správnosti spíše nežádoucí.

Dlouhodobě se výzkumu slangu nejen u nás, ale i v zahraničí věnuje Jaroslav Suk. V publikaci *Několik slangových slovníků* definuje slang jako „mluvu skupinovou, mající zvláštní lexikální rejstřík, označující především předměty, osoby, jevy atd. pro život mimo skupinu netypické, sloužící pro komunikaci uvnitř skupiny a často i k vydělení dané skupiny od ostatní společnosti, tedy mající funkci integrující“ (Suk, 1993, s. 8). Suk slangu připisuje nejen zvláštní slovní zásobu, ale připouští, že zřídka lze hovořit i o zvláštních gramatických a tvaroslovných jevech.

Podle Suka je velmi důležitým krokem vymezit pozadí, na němž se slang projevuje. „Toto pozadí nese tyto dva znaky: je především v oblasti jazyka mluveného (nikoli psaného), zakládá se tedy hlavně na obecné češtině, a jeho slovník je všeobecně znám a použitelný pro naprostou většinu nositelů národního jazyka“ (Suk, 1993, s. 9)

Suk nedělí slangy na pracovní a sociální, protože jazykový charakter jednotlivých typů slangů se podle něj v zásadě nijak neliší. Pouze u profesionálních (profesních) slangů může výjimečně proniknout jejich slovní zásoba do psané terminologie. Stává se tak převážně u výrazů, které pro pozorovatele stojícího mimo danou pracovní skupinu postrádají znak expresivity.

Expresivité slangových výrazů se věnuje Suk ještě podrobněji. Expresivní zabarvení se podle něj vyskytuje jen u některých výrazů, působí hlavně při jejich vzniku a potom pouze do té doby, než se výraz stane stálou součástí slangu. Poté už přímý nositel slangu daný výraz jako expresivní nepocítuje, ale vnímá ho tak zejména vnější pozorovatel. „Stejně tak bývají mylně vysvětlovány slangové dysfemismy a eufemismy, ve slangu zaujímající spíše neutrální polohy“ (tamtéž).

O argotu se Suk vyjadřuje jako o „mluvě uměle vytvořené za účelem utajení sdělovaného před nezasvěcenými“ (tamtéž). Oblastí, kde se argot uplatňuje, je však podle něj v češtině velmi málo. Radí sem například tajnou mluvu dětí, která se vyznačuje např. prokládáním různých slabik. „Jinak lze slang užívat v argotické utajovací funkci jako kterýkoli cizí jazyk před lidmi, kteří mu nerozumějí, to ovšem ještě nečiní ze slangu argot“ (Suk, 1993, s. 10)

Ve své stati *O sbírání a studiu slangu v praxi* (Suk, 1997) navrhuje Suk pořadí několika kroků, podle kterých lze postupovat při výzkumu slangu.

Prvním krokem je *přípravné studium*, kdy je vůbec nejdůležitějším předpokladem adeptův zájem o jazyk a danou oblast zkoumání. Dále by měl sběratel prostudovat dostupnou teoretickou literaturu včetně slangových slovníků z oboru, jsou-li nějaké, a ujasnit si, kterou slangovou teorií se bude řídit, než si při zpracovávání materiálu utvoří teorii vlastní.

Druhým krokem je *práce v terénu*. Suk doporučuje vybavit se malým magnetofonem s ukrytým mikrofonom nebo protrénovat paměť. Sběratel by měl dobře poznat slangové prostředí, jeho zvyky a tradice, seznámit se s ostatními členy, ale měl by vystupovat nenápadně, aby u nich nevzbudil podezření, které by pak mohlo zkreslovat výzkum.

Při kroku třetím, *excerpci*, Suk nedoporučuje se zaměřovat jen na texty psané. „*V terénu získáváme živý výraz, v tisku subjektivizovaný přepis*“ (Suk, 1997, s. 80).

Důležitým bodem jsou *etické problémy*. Sběratel by se měl vyvarovat plagiátorství, tzn. neuvádět něčí myšlenky bez udání jeho jména a díla. Dalším problémem je soukromí respondentů. Sběratel by měl vhodně zvážit, které údaje je možné zveřejnit.

Zpracování materiálu je předposledním krokem výzkumu. Sběratel přepisuje nashromážděný materiál na kartičky a abecedně jej řadí. Zaznamenává též základní gramatické kategorie, fonetickou podobu výrazu, kontext jeho užití, vysvětlení významu, případná synonyma, atd. Je-li výraz doprovázen gesty či jinými mimojazykovými jevy, uvádí je v poznámce.

Konečným krokem je *sestavení slovníku*. Úvodní stránka slovníku by měla obsahovat teoretická východiska, celkovou charakteristiku a funkci slovníku, komu je slovník určen, strukturu hesla a užití zkratky. Je vhodné uvést i charakteristiku prostředí.

Důkladně a dlouhodobě se teoretickému a praktickému výzkumu slangu (např. rybářskému, studentskému, cirkusovému, vorařskému) věnuje i Alena Jaklová. Termínem slang označuje speciální pojmenování, která užívají příslušníci určité zájmové nebo profesní skupiny v neoficiální mluvené komunikaci převážně mezi sebou. Ve slangu však vidí nejenom pojmenování, ale hlavně jej pokládá za výraz soudržnosti, která signalizuje příslušnost mluvčího k dané sociální skupině.

Za zajímavou dílčí otázku považuje terminologizaci slangových pojmenování a chápání slangu jako jazykovědného termínu. Terminologizace je proces přejímání slov běžné slovní zásoby do terminologických soustav. Terminologizaci nepodléhají všechna slangová pojmenování rovnoměrně, ale inklinují k ní hlavně profesionalismy. Terminologizací dochází k přechodu nespisovného pojmenování do vrstvy spisovného jazyka. Míru a postup terminologizace, zda už je slangový název spisovný, nebo ještě nespisovný, však nelze jednoznačně posoudit a není tedy možné o slangu tvrdit, že obsahuje pouze nespisovná pojmenování.

Jaklová rozlišuje, stejně jako Křístek, užší a širší pojetí slangu. Do užšího zahrnuje pouze nespisovné výrazy zájmových skupin, do širšího výrazivo profesní i zájmové. Na okraji ponechává profesní mluvu jako zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků skupiny zaměstnanců, kteří při pracovním procesu užívají termínů bez zřetele k jejich spisovnosti, pouze pro jejich výraznou úspornost a spolehlivou jednoznačnost. Rozdíl mezi slangem a profesní mluvou je tak charakterizován mírou spisovnosti jejich pojmenování. „*Slangové výrazivo má sociálně reprezentativní funkci, protože konotuje kvalitu mimořádnosti, neoficiálnosti, emocionálnosti, vtipu a jazykové hry*“ (Jaklová, 1995, s. 132).

Jaklová neponechává stranou ani problematiku argotu. Ve svém článku *Budeme argot nově definovat?* (Jaklová, 1999) připomíná počátky zkoumání argotu v období první republiky, kdy se jím zabývali jazykovědci jako F. Oberpfalcer, E. Rippl nebo O. Nováček. Jaklová poukazuje na nejednotnou terminologii a užívání pojmů argot, žargon a hantýrka bez významových rozdílů ve většině těchto prací. Badatelé výše

zmínění chápou argot jako tajnou mluvu nejnižších společenských vrstev, která slouží jako nástroj boje spodiny proti ostatní společnosti.

Nové pokusy o vymezení argotu jsou častým tématem zejména na konferencích o slangu a argotu konaných v Plzni. Na těchto konferencích vyvstaly pochybnosti, jestli argot tradičně definovaný vůbec ještě existuje. V nových vědeckých pracích je argot většinou definován a vymezován formou kompromisu mezi lingvistickou tradicí a současnou sociální realitou. Je zdůrazňováno utajování informací v argotu, ale společenské skupiny uživatelů argotu jsou vymezovány velmi obecně.

Chápání argotu se neustále vyvíjí a postupně mění, což lze považovat za přirozený, sociálně podmíněný jev, který reaguje na změny v jazyce i společnosti. V rámci nové definice argotu se nabízejí dvě možnosti: 1. pod pojmem argot chápat pouze argoty historické, jejichž popis odpovídá definici z počátku století, pro ostatní používat termín slang, 2. termín argot ponechat i pro označení některých mluv současných, ale nově definovat sociální skupiny, které jsou nositeli argotu.

5.15 Lumír Klimeš

Velmi podrobně se slangem zabývá Lumír Klimeš, který byl zároveň podněcovatelem a organizátorem pěti z dosavadních osmi plzeňských konferencí o argotu a slangu. Klimeš doporučuje jako souborný, sémanticky „nejstmelenější“ název užívat termín sociální mluva. Tu pak rozlišuje na slang a argot.

Slang definuje jako „*nespisovný jazykový útvar funkčně spjatý s prací nebo zájmy určité skupiny společensky hodnocené kladně nebo neutrálně, pro jehož slovní zásobu jsou charakteristické nespisovné profesionální nebo zájmové lexikální jednotky a pro syntax stejná nebo zvýšená frekvence některých syntaktických jevů běžných ve spisovné i nespisovné češtině, zejména elips a jednočlenných vět*“ (Klimeš, 1997, s. 5).

Klimeš slang dále dělí na profesionální a skupinový a upozorňuje na jeho chápání v užším a širším slova smyslu. Zatímco slang profesionální má převážně sdělovací funkci a emocionální prvky jsou v pozadí, ve skupinovém slangu se vedle funkce sdělovací výrazně uplatňují i prvky emocionální.

5.16 Konference o slangu a argotu v Plzni

Výraznou a podstatnou roli při výzkumu argotu a slangu mají konference o argotu a slangu pořádané v Plzni, které pod záštitou Pedagogické fakulty Západočeské univerzity začal organizovat již zmíněný profesor Lumír Klimeš.

Cílem těchto setkání je co nejlépe vystihnout a zmapovat slangovou problematiku a aktuální situaci. Z každé konference vychází sborník přednášek.

Bohuslav Havránek a *Alois Jedlička* v *České mluvnici* (Praha, 1986) za slang považují soubor jistých speciálních názvů a jazykových obrátů, které se váží k předmětům a postupům spojeným s prací a kterých se užívá v běžných mluvených projevech mezi členy pracovního nebo zájmového společenství. Jsou-li však tyto jazykové prostředky blízké termínům, označují je jako pracovní (profesionální) mluvu.

Tyto speciální názvy a obraty, jimž se obecně říká slangové názvy (slangová slova, slangové výrazy, slangová pojmenování, slangismy), vznikají z důvodů věcných i expresivních. Podle autorů se na rozdíl od běžného výraziva ve společenském styku mimo dané společenství, často vázaném i na specifické prostředí, neuplatňují buď vůbec, nebo jen velmi omezeně. Jen někdy mohou proniknout některé názvy z pracovní mluvy jako termíny do spisovného jazyka.

Podobně jako V. Křístek se autoři ohrazují proti označování těchto speciálních jazykových prostředků za sociální nářečí. Podle nich nářečím nejsou, protože mají jen zvláštní lexikální prostředky pro speciální pojmenovací potřeby, ale zcela jim chybí zvláštní prostředky mluvnické nebo hláskové.

B. Havránek a A. Jedlička ostře neoddělují hranice mezi slangem a argotem. Užije-li se soubor speciálních slovních prostředků ve společenství od ostatní společnosti odděleném (ve společenské skupině vyřazenců), nabudou tyto prostředky zvláštního rázu a poté se podle nich označují jako argot. Argotická slova jsou prostředkem úmyslně nesrozumitelného sdělení nepřislušníkům daného společenství a zpravidla slouží k utajení vlastního obsahu komunikátu.

Podle autorů se k argotu některými rysy zčásti blíží i soubory slangových názvů některých uzavřených společenství více zájmových. Jako příklad uvádějí slang studentský nebo sportovní. Tím se zčásti odlišují od F. Cuřína, který sice také upozorňuje na některé společné znaky argotu a slangu, ale slang studentský uvádí jako typického zástupce pouze pro slang, nikoli argot. V pohledu na sportovní slang se zcela rozcházejí s J. V. Bečkou, podle něhož je argot a slang nutné rozlišovat a který slang sportovní řadí do tzv. dvojitých slangů, tedy užívaných jak v zájmovém, tak pracovním prostředí.

Slovní zásoba vymezená sociálně je součástí kapitoly pojednávající o slangu a argotu, kterou v rámci oddílu Lexikologie zpracovala Z. Hladká. Slovní zásobu spjatou se sociálním prostředím rozděluje na profesní mluvu, slang a argot.

„Profesní mluva je souborem termínů a frází užívaných skupinou zaměstnanců při pracovním procesu. Slang je souborem slov a frází užívaných skupinou lidí spjatých stejným zájmem, eventuálně též profesí. Argot je mluva společenské spodiny“ (PMČ, 2003, s. 94).

Významová jednoznačnost lexikálních jednotek v daném prostředí a vyjadřovací úspornost (tendence k jednoslovným pojmenováním) je typická zejména pro profesní mluvu (a pracovní slangu). Velká synonymičnost, expresivnost, uplatnění jazykové hry, metaforičnost apod. je charakteristická jak pro slangovou slovní zásobu, tak i pro argot.

Ve slangu, profesních mluvách, ale především v argotu se uplatňuje přejímání z cizích jazyků. Souvisí to mj. se snahou vytvářet slova obecně nesrozumitelná.

Podle pojetí *Příruční mluvnice* nejsou hranice mezi uvedenými jazykovými poloutvary, a tudíž i mezi jejich slovní zásobou, ostře vymezené. Např. pracovní slang a profesní mluva mohou splývat (mluva zdravotnická).

K hranici mezi výrazy profesní mluvy (případně slangem) a terminologií ještě Z. Hladká dodává, že je do jisté míry udržována uměle. *„K slovní zásobě profesních mluv a pracovních slangů je třeba poznamenat, že v řadě případů jde vlastně o slova, která v daném prostředí plní funkci odborné terminologie, nejsou však jako termíny kodifikována“* (tamtéž).

O slangu se ještě krátce zmiňuje M. Jelínek v oddíle Stylistika: *„Slangové prostředky tvořené podle systémových principů (obvykle podle schémat univerbizačních) mohou se postupně vřazovat do spisovného jazyka. ... slangovým prostředkům zůstávají obvykle uzavřeny prestižní styly“* (PMČ, 2003, s. 779-780).

V Encyklopedickém slovníku češtiny je slang charakterizován jako „svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak k specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře“ (ESČ, 2002, s. 405).

Slovník rozlišuje slang profesionální, jde-li o úzus příslušníků určitého zaměstnání, a slang skupinový, náleží-li určité společensky kladně nebo neutrálně hodnocené skupině lidí spojených určitým zájmem. Kromě tohoto dělení nabízí ještě jiné, a to na slang „vyšší“, inklinující ke spisovnosti, a „nižší“, zřetelně substandardní.

Lexikální prostředky slangu lze rozčlenit na profesionalismy a slangismy (v užším smyslu). Profesionalismy jsou nespisovné názvy terminologické povahy motivované důvody věcnými, především snahou o výrazovou úspornost a jednoznačnost. Naopak slangismy (v užším smyslu) se nestrannému pozorovateli jeví ve srovnání s profesionalismy jako nespisovné názvy citově a expresivně příznakové, je u nich patrná motivace zvýraznit výjimečnost prostředí.

Pod heslem slang je v *Encyklopedickém slovníku češtiny* i krátká zmínka o argotu. *„Typem sociolektu je i argot, též hantýrka, žargon. V č. tradici je chápán jako specifická lexikální vrstva příznačná pro neoficiální ústní komunikaci sociálních skupin v oblasti činnosti společensky nežádoucí, až škodlivé. Tímto termínem lze označovat buď pouze argoty historické, jejichž popis odpovídá klasickému vymezování argotu jako mluvy tajné vzniklé na základě dohody zasvěcených, nebo jej ponechat i jako označení některých mluv současných, nově však vymezit sociální skupiny, jež jsou jeho nositeli a uživateli“ (ESČ, 2002, s. 405).*

Je třeba zdůraznit, že heslo zpracoval J. Hubáček.

2. Pojetí slangu v této práci

V. Křístek upozornil na dva různé přístupy k vymezení termínu slang. Širší pojetí, které do slangu zahrnuje jak mluvu příslušníků určité profese, tak i mluvu zájmových skupin, a pojetí užší, které označuje specifickou slovní zásobu skupin pouze zájmových.

V této diplomové práci jsme rovněž jako Křístek zastánci širšího pojetí slangu, z hlediska sociální diferenciaci národního jazyka tedy rozlišujeme argot a slangy, jež zahrnují zájmový slang i profesní (profesionální) mluvu.

Mezi slangem pracovním (profesionálním) a zájmovým (skupinovým) neshledáváme zřetelné a ostré hranice, ale naopak zde spatřujeme plynulé přechody a prolínání, které jsou doprovázeny společnými znaky, jako je např. expresivita, hra s významy slov a tendence k terminologizaci.

Kromě dosud chybějících jednoznačných teoretických kritérií, podle kterých by bylo možné odlišit zájmový a pracovní slang, bereme v potaz také důležitý aspekt, vzhledem k němuž nemůžeme oba „podslangy“ přísně oddělovat, a tím je dnes běžná situace, kdy se záliba stává zároveň zaměstnáním.

Slang považujeme podobně jako Klimeš za nespisovný jazykový útvar, který je spjatý s prací nebo zájmy určité skupiny, pro jehož slovní zásobu jsou charakteristické převážně nespisovné profesionální nebo zájmové lexikální jednotky a pro syntax stejná nebo zvýšená frekvence některých syntaktických jevů běžných ve spisovné i nespisovné češtině, zejména elips.

Pro slovní zásobu je dále typická určitá míra synonymity, expresivita, jazyková hra a tendence k ekonomičnosti vyjadřování, která signalizuje běžně mluvený, neoficiální jazykový projev. Za nedílnou součást slovní zásoby námi zpracovaného slangu považujeme také přezdívky členů zájmové skupiny futsalu – sálového fotbalu.

II. Aspekty slangu

Pro úplnější pohled na slangy, s důrazem na jejich motivaci, posuzujeme slang ve shodě s Hubáčkem (Hubáček, 1979) ze dvou hledisek: jazykového a mimojazykového. Obě uváděná hlediska jsou vzájemně komplexně a vnitřně podmíněna.

Mezi jazykové aspekty řadíme nespisovnost, komunikativní funkčnost a postupy při tvoření, systémovost, snahu o pojmovou diferenciaci, stav odborné terminologie, vyjadřování expresivity a vhodnost pro mluvené jazykové projevy.

Za mimojazykové aspekty považujeme prostředí (jeho stupeň „uzavřenosti“, stáří, tradice a rychlost rozvoje), věkové a sociální složení příslušníků daného prostředí a psychické faktory.

1. Jazykové aspekty

5.1 Nespisovnost

Nespisovnost je jedním z hlavních jazykových znaků slangového výraziva. Slangové výrazy vnímáme jako nespisovné synonymní názvy k pojmenováním spisovným, nejčastěji k termínům. Různé slangové výrazy mají však míru nespisovnosti odlišnou. Některá slova jsou na hranici spisovnosti a blíží se k terminologickým pojmenováním, jiná jsou naopak vyloženě nespisovná, silně expresivně zabarvená, hantýrková, mnohdy až na hranici vulgarity. V případě vícečlenných, synonymních řad, ve kterých je jeden předmět mimojazykové skutečnosti pojmenován několika způsoby, si lze vztah mezi jednotlivými pojmenováními přiblížit pomocí umístění daného názvu na ose spisovnost – nespisovnost. Tato osa nám poslouží i v případě, budeme-li chtít rozdělit slangismy na profesionalismy a slangismy v užším slova smyslu.

V případě slangu futsalu – sálového fotbalu není mnohdy jednoduché rozlišovat mezi výrazy nespisovnými, tedy slangem, a odbornou spisovnou terminologií, neboť mnohé názvy původně slangové se postupně staly termíny a naopak.

5.2 Komunikativní funkčnost

Slangovým výrazem se často vyhovuje aktuálním požadavkům jazykového vyjádření výstižného, stručného a zároveň v kontextu významově jednoznačného. To můžeme doložit hlavně tzv. univerbizací, která je ve slanzích velmi aktuální a často motivuje vznik slangových názvů. Univerbizace se ve slanzích uplatňuje jak primárně při tvoření slov, tak sekundárně, tedy v případech onomaziologických postupů neslovotvorných, transpozičních. V těchto případech podmiňuje vznik a užívání slangových názvů přejatých a sémanticky tvořených (metonymických či metaforických) tam, kde spisovný název má podobu sousloví. Aktuálnost univerbizace ve slanzích dokládá právě ta skutečnost, že se sousloví ve slangu objevují jen velmi ojediněle.

5.3 Systémovost

Aspekt systémovosti není tak výrazný jako ve strukturních útvarech národního jazyka. Můžeme ho vidět v tom, že i slangové výrazy jako sémanticko-lexikální jednotky tvoří systém – je mezi nimi určitá vzájemná závislost, a to jak v rovině obecně slangové, tak i uvnitř jednotlivých slangů. Ve slangu se jako systémové jeví výrazy jednoslovné, zatímco sousloví se vyskytují jen velmi málo a jsou tedy nesystémová. Uvnitř jednoho slangu se systémovost projevuje zejména v tom, že se slangově označují převážně nejdůležitější jevy téže významové kategorie, a to i za předpokladu, že díky své stručnosti a výstižnosti vyhovují pro jazykové projevy mluvené názvy odborné (spisovné). Systémovost se projevuje zpravidla tam, kde se výrazně uplatňuje sklon k jazykové hravosti nebo expresivitě.

5.4 Snaha o pojmovou diferenciaci

Snaha o pojmovou diferenciaci je víceméně závislá na pojmenovacích potřebách konkrétního pracovního či zájmového prostředí. Pojmová diferenciacie je ve slangu poměrně častá. Jde o několik synonymních názvů pro jeden jev, které si mluvčí vytváří z toho důvodu, že spisovný název je pro něj nevyhovující. Někdy je naopak spisovných názvů nadbytek, a proto si mluvčí vytvoří mnohoznačná, souhrnná nebo významově méně specifikovaná pojmenování. Pojmová diferenciacie se často projevuje jako averze vůči tomu, co je v daném prostředí málo výrazné, a naopak mimo toto prostředí běžné.

Pojmová diferenciacie je typická i pro slang futsalu – sálového fotbalu. Týká se například pojmové specifikace jednotlivých typů hráčů (*bek, pivot, centr*).

5.5 Stav odborné terminologie

Propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví se u jednotlivých pracovních a zájmových prostředí liší. U některých starších, „tradičních“ prostředí byla česká terminologie průběžně dotvářena. Patří sem hlavně oblasti techniky, řemesel, vojenství, dopravy či hornictví. V těchto prostředích mělo slangové výrazivo původně význam jen citově neutrální, neexpresivní. Příznak expresivity se začal objevovat až u slangových názvů tvořených ve srovnání s domácí terminologií dané oblasti. Chybějící nebo málo propracovaná česká terminologie byla zapříčiněna mimojazykovou skutečností, a to politickou situací do vzniku samostatného československého státu. Z té doby pochází množství slangových názvů německého původu.

V mnoha jiných „netradičních“ prostředích docházelo ke vzniku slangových názvů společně s uplatňováním domácí terminologie, prakticky všude tam, kde se speciální oblast lidské činnosti rozvíjela rychlým tempem (např. v oblasti sportu). Existují však i případy, kdy se odborné názvosloví obohacuje přejímáním názvů ze slangu. Slangové názvy ztrácejí svou „nespisovnost“ a stávají se termíny (např. sport. *zed'*).

5.6 *Expresivita*

Dalším typickou charakteristikou slangu je jeho expresivita. Podobně jako ve slovní zásobě strukturních útvarů národního jazyka existují i ve vrstvě slangových výrazů vedle sebe výrazy neexpresivní (nociónální), sloužící pouze potřebě věcného pojmenování, které jsou často označovány jako výrazy profesionální (př. *uzemnit*), a výrazy obsahující různě intenzivní příznak expresivity (př. *zprazit*). Expresivní a emocionální zabarvení slangových názvů pak ještě nabírá na síle v případě, jsou-li tyto výrazy použity a vysloveny v jiném zájmovém nebo pracovním prostředí, než do něhož náleží.

5.7 *Vhodnost pro mluvené projevy*

Pro slangové názvy je příznačné, že jsou při svém tvoření určovány požadavky vyhovět specifické povaze mluvených jazykových projevů a že se vždy jedná o názvy popisné, motivované, tzn. tvořené slovotvornými postupy, sémanticky nebo přejímáním, nikoli značkové, nemotivované.

2. Mimojazykové aspekty

5.1 *Stupeň „uzavřenosti“ prostředí*

Stupeň uzavřenosti jednotlivých slangových prostředí je odlišný. Záleží zejména na tom, do jaké míry je dané prostředí otevřené společnosti a novým vlivům. Jiné podmínky pro tvorbu a užívání slangových názvů má např. prostředí hornické či vojenské, které je uzavřené veřejnosti a tím i určitým způsobem oproštěné od jejích vlivů po dobu pracovní směny či vykonávání zájmové činnosti. Dochází tak k poměrnému ustálení slangových výrazů a jejich řídkému pronikání mimo rámec tohoto prostředí. Jinak je tomu např. právě u prostředí futsalu – sálového fotbalu, které je veřejnosti otevřené, aktuální, což má za následek pronikání slangových výrazů nad rámec tohoto prostředí.

5.2 *Složení příslušníků daného prostředí*

Dalším významným faktorem, který ovlivňuje slangovou slovní zásobu, je různé složení příslušníků slangového prostředí. Při popisu daného prostředí slouží nejčastěji jako hlavní hlediska pohlaví, věk, vzdělání či sociální status. Různé složení se může projevit zejména v pronikání cizích slov, míře expresivity nebo ve snaze po aktualizaci.

Prostředí futsalu – sálového fotbalu je tvořeno značně heterogenní skupinou příslušníků, a to jak z hlediska věku, vzdělání či sociálního statusu (k tomu viz níže).

5.3 *Psychické faktory*

Psychické faktory se projevují jednak jako snaha příslušníků určitého prostředí o jazykové vyjádření výjimečnosti provozované činnosti, jednak jako snaha o rychlé začlenění do prostředí nebo i demonstrování příslušnosti k němu, a to i mimo specifické slangové prostředí. Slangové prostředky jsou podvědomě chápány jako vnější znak příslušnosti do pracovního nebo zájmového společenství.

III. Tvoření slangových pojmenování

Slang je specifickou vrstvou slovní zásoby národního jazyka, a proto při tvoření slangových názvů využívá stejné pojmenovávací (onomaziologické) postupy jako ostatní útvary.

Onomaziologickými postupy označujeme proces vzniku nových slov, a to na základě slov již existujících, pomocí určitých způsobů a prostředků, kterých jazyk využívá.

Podle Hubáčka existují různé důvody pro tvorbu a užívání slangových výrazů. Nejčastější motivací může být chybějící nebo ne příliš známá terminologie, snaha o stručnost, výstižnost a jednoznačnost výrazu, potřeba vyjádření expresivity a příslušnosti k danému sociálnímu prostředí, jazyková hravost a především citový vztah mluvčích k pojmenovávané skutečnosti.

Slangové názvy jsou stejně jako termíny pouze slova popisná (motivovaná) a plnovýznamová. Nejvíce jsou zastoupena podstatná jména a slovesa, méně se vyskytují přídavná jména a příslovce. Z hlediska jazykové ekonomie a jednoznačnosti ve vyjadřování převažují ve slangu jednoslovné slangismy, s víceslovnými pojmenováními se setkáme v menší míře.

V zásadě rozlišujeme tři různé onomaziologické postupy, které se uplatňují při tvorbě slangových výrazů: *postupy transformační*, *transpoziční* a zvláštní skupinu pojmenovávacích postupů stojící na rozhraní obou předchozích a slučující jejich společné znaky, kterou nazýváme *postupy transformačně-transpoziční*. Tímto dělením se mírně odlišujeme od Hubáčka, který rozlišuje pouze první dva zmíněné postupy.

Postupy transformační, které jsou nazývány také slovotvorné nebo morfologické, rozšiřují slovní zásobu národního jazyka vytvořením nového názvu na základě slov již ve slovní zásobě existujících, a to přidáním či odebráním nějakého afixu. Do těchto pojmenovávacích postupů zařazujeme *odvozování* (derivaci), *skládání* (kompozici), *zkracování* (abreviaci) a *kalkování*.

Postupy transpoziční využívají naopak názvů již existujících, kdy se nemění jejich forma, ale význam. Do těchto postupů patří *sémantické tvoření slov* (metaforizace a metonymizace), *tvoření víceslovných názvů* a *přejímání z cizích jazyků*.

Postupy transformačně-transpoziční, které jsou přechodným stupněm mezi postupy transformačními a transpozičními, pracují stejně jako postupy transpoziční s pojmenováními již existujícími, na rozdíl od nich ale mění formu pojmenování, nikoliv jeho význam. V tom se zase naopak shodují s postupy transformačními. Do postupů transformačně-transpozičních řadíme *univerbizaci, mechanické krácení a překrucování*.

Jak jsme již naznačili výše, s označením postupů transformačně-transpozičních se u Hubáčka nesetkáme. Ve své publikaci *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů* z roku 1971 však naznačuje, že „*je nutno rozdělit pojmenovávací postupy: 1. na takové, při nichž se potřeba nového pojmenování uspokojuje tvořením nových slov (slovotvornými postupy) a 2. na takové, v nichž se využívá pojmenování (názvů) již hotových, existujících*“ (Hubáček, 1971, s. 5). Na rozhraní těchto dvou skupin onomaziologických postupů řadí mechanické krácení a překrucování. Podle něj se oba postupy týkají obvykle jen formy a slovní význam nemění, jen někdy jej modifikují. V jeho pozdějších pracích však na toto pojetí již nenarazíme, neboť mechanické krácení i překrucování začleňuje už pouze k postupům transformačním.

Odlišně se staví také k univerbizaci, tedy k postupu, při němž vznikne jednoslovné pojmenování na základě víceslovného. Tu nechápe jako svébytný onomaziologický postup, ale jen jako motivaci, jež je vyjádřením snahy o výrazovou úspornost a srozumitelnost, pro vznik nových slangových názvů, které se tvoří pomocí skládání, odvozování a zkracování.

My oproti Hubáčkovi rozumíme univerbizaci samostatný pojmenovávací postup, který patří do přechodné skupiny postupů transformačně-transpozičních. Jako motivaci při tvorbě jednoslovných názvů na základě názvů víceslovných vidíme jazykovou ekonomii, potřebu jasného, stručného a jednoduchého vyjádření, a ne univerbizaci. Univerbizace je tedy výsledkem jazykové ekonomie.

S podobným pohledem na tuto problematiku jsme se setkali v tzv. Akademické mluvnici češtiny: „*Od vlastního slovotvorného aktu, založené na analýze pojmenovávaného pojmu ..., využívajících produktivních slovotvorných modelů, musíme zásadně odlišovat pouhou úpravu již pojmenovávaného*“ (Mluvnice češtiny, 1986, s. 205). Produktivními slovotvornými modely jsou zde chápány skládání,

odvozování a zkracování. Úpravou hotového pojmenování se rozumí univerbizace, která „užívá *týchž slovotvorných způsobů a postupů jako vlastní pojmenování*“ (Mluvnice češtiny, tamtéž), dále pak tzv. obměna formantu, kterou bychom mohli označit Hubáčkovým termínem mechanické krácení a překrucování.

Nejčastějším pojmenovávacím transformačním postupem je pro spisovnou i nespisovnou vrstvu českého jazyka odvozování (derivace), kdy je slovotvorný základ za pomoci nějakého afixu rozšířen. Tím vznikne nové slovo s příbuzným významem. Nejproduktivnějším transpozičním postupem je metaforizace. Díky ní dojde k sémantickým posunům, a tak i k sémantickému obohacení v rámci národního jazyka. Podle Hubáčka je pro slangovou slovní zásobu také typický slovotvorný postup překrucování. Ten je motivován snahou o zvukové zvýraznění nově vzniklého slova, jeho odlišení od podobného slova ze spisovné vrstvy češtiny nebo snahou utvořit slovo tak, aby umožňovalo jeho dvojí chápání významu.

V následujícím přehledu stručně uvedeme jednotlivé pojmenovávací postupy, které se uplatňují při tvorbě slangových pojmenování, doplníme je příklady z námi sesbíraného slangového materiálu.

1. Postupy transformační

A. Odvozování (derivace)

Stejně jako ve všech ostatních vrstvách českého jazyka je odvozování nejčastější slovotvorný postup i ve sledovaném slangu. Objevují se v něm případy:

- a) odvozování příponové (sufixace)
 - slovotvorný formant – přípona (sufix) stojí za základem slova
 - př. *centr-ova(t)* – přihrát do středu hřiště
- b) odvozování předponové (prefixace)
 - slovotvorný formant – předpona (prefix) je připojen před základové slovo
 - př. *na-lézt* – vyslat obranný blok na útočnou polovinu soupeře
- c) odvozování předponově-příponové (prefixačně-sufixační)
 - k slovotvornému základu přidáme předponu i příponu
 - př. *za-kop-nou(t)* – poslat míč za postranní čáru, přerušit hru
- d) odvozování koncovkové (konverze)
 - nedochází k přidání slovotvorného formantu k základovému slovu, je změněna pouze jeho koncovka nebo slovnědruhovú charakteristika
 - př. *poslední* – obránce

Nejčastějším typem odvozování je v našem slangovém slovníku sufixace. Z hlediska zastoupení se u sloves jeví jako nejproduktivnější přípona *-ova-* (př. *fasovat* – prohrát), nalézáme i nemalé množství sloves s příponami *-nou-* a *-a-* (př. *cuknout* – rychle uhnout, změnit směr běhu, *pískat* – rozhodovat zápas). Zároveň se u sloves můžeme setkat s velkým počtem výrazů utvořených postupem prefixačně-sufixačním, přičemž již zmíněné přípony nejčastěji doplňují předpony *vy-* a *za-* (př. *vykartovat* – vyloučit po dvou žlutých kartách, *zašlápnout* – zastavit míč pod nohou). Substantiva, která v našem materiálu převažují v ženském rodě, se nejčastěji odvozují příponou *-ka* (př. *dorážeka* – dorážená střela, *tečka* – tečovaný míč), u mužských je nejběžnější přípona *-ák* (př. *mistrák* – mistrovské utkání, *poušťák* – brankář).

B. Skládání (kompozice)

Skládání se při vzniku nových slangových pojmenování uplatňuje mnohem méně než odvozování. Rozlišujeme složeniny vlastní (pravé), složeniny nevlastní (nepravé, tzv. spřežky) a složeniny hybridní, které jsou podle Hubáčka na přechodu k termínům, protože využívají mezinárodních slovních základů. V našem materiálu jsme narazili pouze na jeden případ složeniny vlastní (pravé), tzn., že jednotlivé členy ve složenině nemůžeme rozdělit na samostatná slova bez změny podoby, je jím slangové pojmenování pro fotbalisty Slávie Praha – *červenobílí*.

C. Zkracování a kalkování

Zkracování (abreviace) a kalkování patří mezi méně využívané způsoby tvoření slangových pojmenování.

Žádný slangový výraz vzniklý zkracováním jsme v našem slangovém slovníku nezaznamenali, proto se tímto způsobem tvoření nebudeme podrobně zabývat.

Při kalkování vznikají nová slova podle cizí předlohy, často se jedná o doslovný překlad výrazu. Může dojít i k tzv. polokalkování, kdy je doslovně přeložena pouze jedna část přejatého složeného slova.

Názorným příkladem kalkování je v našem materiálu slangové pojmenování *středák* – středový hráč, které vzniklo překladem anglického výrazu *center* a které využívá jedné z nejproduktivnějších přípon – *ák*.

2. Postupy transformačně-transpoziční

Postupy transformačně-transpoziční stojí na hranici mezi postupem transformačním (slovotvorným) a transpozičním. Ve shodě s postupy transformačními se mění forma slova, naopak význam slova zůstává zachován, jako je tomu u postupů transpozičních, které využívají pojmenování již existujících. Do těchto postupů zařazujeme mechanické krácení, překrucování a univerbizaci.

A. Mechanické krácení

Mechanické krácení představuje tvorbu nových názvů, které jsou vůči svým převážně víceslabičným předlohám kratší a zvukově zjednodušené. „*Snaha po kratším a zvukově zjednodušeném vyjádření je motivem tohoto pojmenovacího postupu*“ (Hubáček, 1971, s. 28). Nově vzniklé názvy mají oproti svým předlohám menší počet slabik a zjednodušené souhláskové skupiny.

Typickým příkladem slangového názvu vzniklého mechanickým krácením je v našem slovníku výraz *repre* – reprezentace.

B. Překrucování

Podstata překrucování spočívá v tom, že „*jednotlivá pojmenování výchozí jsou rozmanitě přetvářena, dotvářena či upravována*“ (Hubáček, 1971, s. 29). Při překrucování dochází ke změně v kořeni slova, význam slova však zůstává zachován, je pouze modifikován podobně jako u mechanického krácení. Hubáček uvádí různé motivy překrucování, např. snahu po zvukovém zvýraznění, odlišení od zvukové podoby spisovné nebo jazykovou hravost. Podle Hubáčka je jak mechanické krácení, tak překrucování pro slangy typické.

Vhodným příkladem tohoto postupu by mohl být výraz *mičuda* – míč, tento název se však v prostředí futsalu – sálového fotbalu již nepoužívá, uživateli slangu byl označen za zastaralý.

C. Univerbizace

Zdeňka Hladká v *Encyklopedickém slovníku češtiny* definuje univerbizaci jako „vznik jednoslovného pojmenování (lexému) motivovaného synonymním pojmenováním víceslovným (obv. víceslovným lexémem)“ (ESČ, 2002, s. 505). Motivací a zároveň i projevem univerbizace je jazyková ekonomie.

Jak jsme již dříve naznačili, Hubáček nepovažuje univerbizaci za samostatný pojmenovávací postup, ale za pouhou motivaci vzniku kratších pojmenování.

Pro úpravu víceslovných pojmenování využívá univerbizace způsobů ve vlastním smyslu slovotvorných, a to zejména postupů derivačních, kdy jednoslovné pojmenování většinou vzniká z adjektivního členu sousloví a je tvořeno ze stejného základu sufixem (např. *sálovka* – sálový fotbal). Dalšími možnými způsoby, kterými může probíhat náhrada víceslovného pojmenování univerbizovaným výrazem, jsou kompozice a abreviace. Příklady na tyto postupy však nebyly v našem jazykovém materiálu zaznamenány.

Podle *Encyklopedického slovníku češtiny* (ESČ, 2002, s. 505) lze do univerbizačních postupů zařadit i metonymické přenášení významu, kdy jednoslovné pojmenování vzniká na základě vnitřní souvislosti předmětů nebo jevů mimojazykové zkušenosti. Vhodnými příklady metonymie mohou být z našeho slovníku označení pro trestné karty – *červená* (červená karta), *žlutá* (žlutá karta).

3. Postupy transpoziční

Než přistoupíme k jednotlivým transpozičním postupům, je potřeba upozornit na odlišné chápání pojmu transpozice u J. Hubáčka a M. Dokulila.

Hubáček, jak jsme již uvedli výše, považuje transpozice za onomaziologické postupy, „*při nichž se využívá pojmenování (názvů) již hotových, existujících*“ (Hubáček, 1971, s. 5). K těmto postupům řadí sémantické tvoření, tvoření víceslovných pojmenování a přejímání slov z cizích jazyků.

Dokulil rozlišuje na základě onomaziologických kategorií kategorii *mutační* (mění se obsah výchozího pojmu), kategorii *modifikační* (obsah základového pojmu se nemění, je k němu pouze přidán nějaký dodatečný příznak) a kategorii *transpoziční*, kam zařazuje „*takové slovotvorné derivační procesy, při nichž se mění pouze syntaktická (větněčlenská) funkce výchozího slova, zatímco jeho lexikální obsah zůstává nedotčen, a tedy v plném rozsahu zachován*“ (Dokulil, 1982, s. 258).

Hubáček tedy transpozici chápe jako slovotvorný postup, Dokulil jako pojmenovací kategorii. V našem případě souhlasíme s Hubáčkem a transpozicí rozumíme slovotvorný postup.

A. Sémantické tvoření

Hubáček upozorňuje na společný znak sémantického tvoření a přejímání, kterým je využívání již hotových pojmenování. Odlišuje je však to, že sémantické tvoření využívá „*bohatství domácí nebo zdomácnělé slovní zásoby*“ (Hubáček, 1971, s. 30).

Do sémantického tvoření řadíme spolu s Hubáčkem metonymizaci, metaforizaci, tvoření víceslovných pojmenování, kterými jsou sousloví a frazeologismy, a přejímání z cizích jazyků, navíc sem ještě zařazujeme generalizaci (rozšiřování) a specifikaci (zuzování) významu (oporou je nám PMČ, 2002, s. 97).

Metonymizace

Metonymizace „vzniká přenesením pojmenování na skutečnost, která je s původní skutečností spjata nějakou prostorovou, časovou, kvalitativní, funkční, příčinou a jinou souvislostí, či soumezností. Lze si ji představit jako jistý druh elipsy“ (PMČ, 2003, s. 98). J. Hubáček dělí metonymická pojmenování do dvou základních skupin podle druhu motivace. Do první, početnější skupiny zařazuje metonymické názvy, které vznikají na základě víceslovných pojmenování. „*Jde tu vlastně o jeden z typů univerbizace*“ (Hubáček, 1971, s. 35). Z našeho slovníku by do této skupiny patřil např. výraz *křídlo* – křídelní záložník. Do druhé skupiny zahrnuje všechny ostatní názvy, u nichž je motivace rozmanitá a často méně zřetelná. Tuto skupinu reprezentují z našeho nashromážděného materiálu např. výrazy *patička* – zahrání míče patou, kdy původní významový rozsah jména je menší, nebo výraz *pískat* – rozhodovat zápas, kdy dochází ke snaze po zjednodušení výrazu.

Ve srovnání s následující metaforizací se metonymizace ve slangu vyskytuje méně.

Metaforizace

Metaforizace využívá stejně jako ostatní transpoziční postupy již existujících pojmenování, pouze mění jejich význam, nikoli formu. Motivací je „*jednak potřeba označit nové pojmy, u nichž si mluvčí uvědomuje podobnost s pojmem jiným, už označeným, jednak důvody vyjádření expresivního*“ (Hubáček, 1971, s. 30). Metaforizace se využívá často v případech chybějícího, příliš obecného nebo nedostatečně názorného odborného názvosloví, nebo tam, kde je pojem nutno vyjádřit opisem. Nejčastější motivací metaforického přenášení bývá vzhled, barva, velikost, tvar, kvalita, ale i snaha o zvukovou výraznost, vyjádření nadsázky, humoru atd.

Z nespočetného množství metaforických výrazů zveřejněných v našem jazykovém materiálu zde uvedeme jen několik typických příkladů: *bomba* – prudká rána, *párky* – prostřelení míče mezi nohama protihráče, *rybička* – nízká hlavička v letu, *svíčka* – vysoký míč, *šibenice* – horní roh branky, *šiška* – míč, *vyšachovat* – přehrát obranu soupeře tím, že si hráči neustále vyměňují své pozice, jako si vyměňují místa figury na šachovnici atd.

Generalizace (rozšiřování významu)

Generalizace je „významová změna, při níž dochází ke zvětšení významového rozsahu (*extenze*) tj. rozšíření třídy předmětů a jevů, k jejichž označení lze jazykového výrazu na základě jeho významových rysů užít“ (ESČ, 2002, s. 151). Vhodným příkladem z našeho sesbíraného materiálu je slangový výraz *poušťák* – brankář, což je původně označení pouze pro méně zručného brankáře, zatímco nyní se tento výraz užívá obecně pro označení brankáře bez ohledu na jeho podaný výkon.

Specifikace/specializace (zužování významu)

Specifikace je jev opačný, neboť na základě původního obecného výrazu dojde buď k posunu významu z obecné do konkrétnější roviny, nebo vzniknou vlivem určitých znaků výrazy s významem užším, přesnějším. Dokladem prvního typu specifikace je v našem slangovém materiálu označení pro velmi pohyblivého brankáře – *guma*. Tento výraz však původně sloužil jako obecné označení pro všechny brankáře. Na základě druhého typu specifikace vznikly zužováním významu například námi zaznamenané slangové výrazy *bek*, *pivot*, *centr*, *křídlo*, *poslední*, což jsou specifická označení různých pozic hráčů namísto obecného označení hráč futsalu – sálového fotbalu.

B. Tvoření víceslovných názvů

Víceslovná pojmenování vznikají spojením již existujících slov, která ve víceslovném pojmenování nabývají nového, specifického významu. Ve slanzích se víceslovná pojmenování vyskytují poměrně málo. Příčinou nízkého zastoupení víceslovných pojmenování ve slangu a jejich malé frekvence jsou jednak tendence univerbizační, kdy k víceslovnému pojmenování vznikají jednoslovná synonyma, jednak to, že slangová sousloví přechází často k termínům. Tvoření víceslovných názvů se ve slangu považuje za nevýhodné, neboť je v rozporu s jeho hlavní tendencí, kterou je jazyková ekonomie.

Patří sem jednak pojmenování sdružená (sousloví), z našeho slovníku je jím např. výraz *rozvlnit síť* – dát gól, jednak spojení frazeologická (frazologismy), což je v případě slangu futsalu – sálového fotbalu označení pro přihrávku vlastnímu brankáři – *malá domu*.

C. Přejímání

Hubáček nejdříve hodnotí přejímání jako pojmenovávací postup omezeně produktivní, a to i přes četné množství příkladů (Hubáček, 1971, s. 39), později však od tohoto vymezení ustupuje a přejímání uznává za postup plně produktivní (ESČ, 2002, s. 406). Nové slangové názvy vznikají na základě již hotového, existujícího pojmenování v cizím jazyce. „*Nejde tu tedy o tvoření nových slov ve vlastním slova smyslu, ale o adaptaci názvu cizího do prostředí domácího jazyka*“ (Hubáček, 1971, s. 39). Jen výjimečně zůstávají přejatá slova v původní podobě, většinou dochází ke grafické, fonetické i morfologické adaptaci. Důvodem přejímání je podle Hubáčka např. chybějící nebo ne včas propracovaná a dostatečně bohatá domácí terminologie, snaha po zachování specifických pojmů v určitém prostředí nebo národu, snaha po vyjádření expresivním apod.

Sportovní slangy, a tedy i slang futsalu – sálového fotbalu, patří mezi slangy, kde se přejímání uplatňuje v hojné míře. Příčinou je vznik tohoto sportu v cizím prostředí, jeho následné rozšíření do dalších zemí a s tím související nedostatečně rozvinutá domácí terminologie. I v našem sebraném materiálu se vyskytuje nepřehlédnutelné množství cizích výrazů, a to výhradně z angličtiny. Např. *centr, bek, halv* atd.

IV. Slang futsalu – sálového fotbalu

Slang futsalu – sálového fotbalu představuje nespisovnou vrstvu slovní zásoby, která vznikla a je užívána při komunikaci osob vykonávajících určitou zájmovou činnost ve specifické sportovní oblasti, a to v prostředí futsalu – sálového fotbalu.

Práce je zaměřena výhradně na prostředí futsalu – sálového fotbalu. Je však možné, že některá zaznamenaná slangová pojmenování se vyskytují i v jiných sportovních slanzích. Tento fakt je způsoben skutečností, že některá sportovní odvětví jsou si podobná či blízká, navíc se můžeme často setkat s tím, že se sportovci, nebo spíše častěji sportovní fanoušci pohybují ve více sportovních odvětvích zároveň, což s sebou také nese šíření slangových výrazů napříč sportovním slangem, respektive mezi jeho různými podslangy.

1. Obecná charakteristika prostředí

Sociální prostředí je jednou z hlavních podmínek pro vznik slangu. „*Jsou-li substandardní prostředky omezeny ve svém užívání sociálním prostředím, nabývají povahy prostředků slangových a zůstávají komunikačními prostředky profesně, zájmově nebo vrstvě vymezených sociálních skupin*“, vysvětluje vztah prostředí a slangu Příruční mluvnice češtiny (PMČ, 2003, s. 779).

Pevně vymezit a definovat sociální prostředí není jednoduché, neboť tento termín je tzv. sociologický konstrukt; jednotlivá sociální prostředí se vzájemně ovlivňují, některá se i prolínají, nejsou od sebe navzájem nijak pevně odlišena nebo oddělena.

Sociální prostředí, v němž se slang vyvíjí a používá, charakterizujeme ve shodě s Jiřím Nekvapilem (Nekvapil, 1987, s. 28) jako specifický prostor sociální skupiny, která v něm vykonává specifickou činnost, společnou pro celou sociální skupinu. Vzhledem k námi zkoumanému slangu futsalu – sálového fotbalu je specifickým prostorem hrací plocha v hale, specifickou sociální skupinou je nejméně pět hráčů,

kteří se na této hrací ploše pohybují a vykonávají na ní specifickou činnost, a to hru futsalu – sálového fotbalu.

Podle toho, zda se jedinec s určitým sociálním prostředím během života bezprostředně setká, či nikoliv, dělíme sociální prostředí po vzoru Nekvapila na obligatorní a fakultativní (Nekvapil, 1987, s. 30). Obligatorní prostředí, jímž musí každý jedinec zákonitě projít, je například prostředí žákovské a studentské. S tím souvisí i daný sociolekt, který se jedinec v rámci socializace naučí a běžně jej používá. Naopak prostředím fakultativním jedinec projít nemusí, ale sám si ho dobrovolně zvolí.

Na základě tohoto dělení můžeme slang futsalu – sálového fotbalu a prostředí, ve kterém se uplatňuje, označit jako fakultativní, neboť závisí pouze na zájmu nebo profesi jednotlivce.

Právě otázka profese či zájmu byla základním východiskem při posuzování zkoumaného prostředí. V něm se totiž pohybují a příslušný slang používají jak profesionálové, tzn. lidé, kteří se futsalu – sálovému fotbalu věnují profesionálně a pro které představuje zdroj obživy, tak lidé, jež se mu věnují sice aktivně, ale pro něž je jen zájmem, zábavou. A samozřejmě sem patří ti, kteří se pohybují jen na okraji tohoto prostředí, jsou jím ovlivněni a zároveň ho sami ovlivňují, futsalu – sálovému fotbalu se nevěnují profesionálně ani aktivně, pouze se o něj zajímají. První skupinu bychom mohli nazvat profesionálové, druhou amatéři, i když je to označení v některých případech sporné, a to z hlediska kvality, schopností, dovedností, a třetí skupinu fanoušci, příznivci. Ti zde zaujímají specifické místo. Nejsou nositeli slangu v celé jeho šíři, znají a používají jen některé, převážně nejvíce rozšířené výrazy, přesto slang často dále rozvíjejí a obohacují.

Nahlížení na futsal – sálový fotbal jako na povolání či zájem, ať už aktivní nebo pasivní, závisí tedy na jednotlivci, a není proto lehké obecně stanovit rozmezí mezi profesním a zájmovým prostředím.

Námi zkoumané sociální prostředí futsalu – sálového fotbalu bychom přesto mohli označit spíše za zájmové, a to na základě složení jeho příslušníků. Všichni respondenti jsou totiž amatéři, futsalu – sálovému fotbalu se věnují jen jako svému koníčku, jinak

má každý své stálé zaměstnání. Pouze jeden z našich informátorů se futsalu – sálovému fotbalu věnuje na profesionální úrovni.

Zájmový slang a jeho lexikální jednotky jsou výrazně expresivní, často vyjadřují emoční vztah mluvčího k pojmenovávaným předmětům a jevům mimojazykové skutečnosti. Rovněž je pro zájmový slang také typická vysoká synonymita ve slovní zásobě, která je protikladem k jednoznačnosti vyjadřování charakterizující profesionální slang (př. *černá svině*, *foukálek*, *funetrák*, *hvízdálek*, *pískálek* – rozhodčí). Kromě jednoznačnosti se profesionální slang vyznačuje ještě úsporností a rychlostí komunikace, neboť jeho hlavní funkcí je funkce prostě sdělná.

Oproti jednotkám expresivním, charakterizujícím zájmový slang, převažují ve slangu profesionálním lexikální jednotky nociónální, které se blíží termínům (př. *aut* – postranní vhazování).

Slang futsalu – sálového fotbalu nabývá ve svém sociálním prostředí několika funkcí. Jednak je to funkce komunikační, kdy základní potřebou mluvčích je domluvit se s ostatními členy skupiny, přičemž se předpokládá, že všichni členové užívaný slang aktivně ovládají. Dále je to funkce psychická, kdy mluvčí nebo skupina verbálně vyjadřuje vztah či postoj k pojmenovávané realitě. Nejvýznamnější je funkce sociální.

Slang zde funguje jako prostředek integrace, tzn. začlenění jedince do sociální skupiny či sociálního prostředí, identifikace, tj. sounáležitost se sociální skupinou, souhlas s hodnotami a normami skupiny, s postojem k realitě, a demonstrace, při níž jedinec mimo dané prostředí vnějškově demonstruje příslušnost k onomu prostředí, své členství ve skupině.

Identifikace a demonstrace se obecně týká spíše fanoušků než vlastních členů dané sociální skupiny či profesionálů a nespočívá pouze v užívání slangu, ale například také ve stylu oblékání, životním stylu, postojích vůči okolí, ovlivňuje i způsob trávení volného času. Také fanoušci futsalu – sálového fotbalu sice zaujímají okrajové místo v rámci daného sociálního prostředí, a přestože nejsou hlavními a přímými nositeli slangu, příslušnost k určitému klubu často pociťují mnohem silněji než samotní hráči.

Ze sociologického hlediska označujeme prostředí futsalu – sálového fotbalu za prostředí formální, což znamená, že se v něm vytváří formální sociální skupiny a z nich vyplývají formální vztahy. Setkáme se tu tedy jak s vykáním, které signalizuje především úctu k vyšším funkcím (rozhodčí, delegáti), tak i s tykáním, jež ze strany fanoušků představuje především přínáležitost ke skupině a v případě hráčů ukazuje na přátelskou, uvolněnou atmosféru mezi nimi.

Futsal – sálový fotbal, a sport vůbec, můžeme označit jako prestižní oblast lidské činnosti, která je navíc hojně podporovaná ze strany médií, čímž si získává pozornost veřejnosti. Nejen díky tomu, ale i díky otevřenosti tohoto prostředí a poměrně velkému vnějšímu vlivu dochází často k pronikání slangu ze sportovní oblasti do běžného vyjadřování.

2. Charakteristika sociální skupiny

Sociální skupina, jinak také *speciální kolektiv* (Bečka, 1978, s. 2), je po sociálním prostředí další ze tří hlavních podmínek potřebných pro vznik a vývoj slangu.

V případě futsalu – sálového fotbalu by se za základní sociální skupinu mohl označit jeden futsalový tým, což znamená nejméně pět hráčů (čtyři na hrací ploše, jeden v brance). Tento počet je však pouze relativní, neboť každý tým zpravidla tvoří jednak větší počet hráčů (průměrně 10–15) a jednak nezbytný technický a organizační tým, kam patří vedoucí mužstva, trenér, masér nebo kustod. Zároveň do širšího vymezení této sociální skupiny můžeme bezesporu zařadit i ostatní osoby pohybující se v prostředí futsalu – sálového fotbalu, jako jsou delegáti, rozhodčí a další funkcionáři. Důležitou součástí tvoří také fanoušci tohoto sportovního odvětví.

Hlavním zdrojem pro jazykový materiál do námi zpracovávaného slangového slovníku byla sociální skupina skládající se z členů futsalového týmu SK Strabag Prachatic. Jde pouze o muže, jejich věkové rozmezí je od 18 do 65 let. Jedná se o osoby různě sociálně charakterizované, a to jak z hlediska věku, vzdělání, tak zaměstnání nebo rodinného stavu. Až na jednoho profesionálního futsalistu je tento tým složen ze samých amatérů a futsalových nadšenců.

3. Charakteristika speciální činnosti

Speciální činnost je poslední ze tří základních podmínek doprovázejících vývoj slangu. Pro její vykonávání je třeba, aby příslušníci dané sociální skupiny a uživatelé slangu znali názvy věcí a dějů, se kterými se v určitém prostředí setkávají. Z toho je patrné, že všechny tři zmíněné podmínky spolu souvisí a jsou úzce propojeny.

Speciální činností je v našem případě hra futsalu – sálového fotbalu. Odehrává se výhradně v hale na hrací ploše o průměrných rozměrech 20x40 m, hrací doba je 2x 20 minut hrubého času. Hru futsalu – sálového fotbalu řídí vždy dva rozhodčí, kterým sekunduje rozhodčí – zapisovatel, na průběh hry v duchu fair-play dohlíží příslušný delegát. Futsal – sálový fotbal je mnohem rychlejší a dynamičtější hra než jeho „velký bratr“, klasický fotbal.

Na jednotlivých trénincích a před každým zápasem se probírají různé herní strategie nebo se řeší provedení standardních situací, po zápase se tyto situace rozebírají a zpětně hodnotí. Během zápasu doprovázejí hru různé pokyny, pokřiky a komentáře. Ve všech těchto komunikačních situacích užívají účastníci slangová pojmenování.

4. Sběr a zpracování slangového materiálu

Jednotlivé slangové výrazy jsme průběžně sbírali zhruba dva roky, a to od února 2007 do května 2009. Téměř polovina slangových výrazů obsažených v této diplomové práci byla zpracována již v ročníkové práci *Slang futsalu – sálového fotbalu* (Vlnatá, 2007; vedoucím práce L. Janovec).

Při sběru slangového materiálu jsme se neřídili přesným pořadím fází sběru tak, jak je doporučuje J. Suk (viz kapitola *Teorie slangu*, část *Jaroslav Suk*). Ten za první fázi označuje *přípravné studium* a zařazuje do ní zájem o daný slang a teoretickou přípravu na jeho zpracování. Teprve v druhé fázi, nazvané *práce v terénu*, doporučuje proniknutí do slangového prostředí a začlenění mezi členy dané sociální skupiny. My jsme postupovali v obráceném pořadí. V prostředí se pohybujeme již dlouho, pro teoretické zpracování slangové slovní zásoby jsme se rozhodli při zadání ročníkové a později diplomové práce. Hlavním důvodem byla důvěrná znalost zkoumaného prostředí.

Při sběru slangového materiálu jsme použili různé metody. Jako hlavní jsme zvolili metodu přímého pozorování, tzn. pozorování a odposlech jazykových projevů při pravidelných účastech na trénincích a zápasech futsalu – sálového fotbalu a následný záznam získaných slangových pojmenování. Od metody nahrávání mluvených jazykových projevů jsme z technických důvodů upustili, neboť se jednalo o hlučná prostředí (trénink, zápas, následný rozbor zápasu v šatně nebo v hospodě) a zvukový záznam byl tudíž nekvalitní.

Jako doplňkové metody k přímému pozorování jsme využili metodu dotazníku a metodu excerpční, kdy jsme sledovali různé písemné záznamy jednak na webových adresách jednotlivých klubů a hlavně na oficiální internetové stránce www.futsal-salovyfotbal.com. Na tuto stránku jsme také umístili dosud sesbírané slangové výrazy (použité v ročníkové práci) a výzvu pro všechny příznivce futsalu – sálového fotbalu, aby nám k nim zasílali jakékoli komentáře, rady a tipy na další slova a jejich vysvětlení (viz příloha). Tyto doplňkové metody jsme spíše než jako zdroj nových slangových pojmenování využívali k ověření významu a užívání zaznamenaného materiálu.

Většina respondentů, z jejichž projevů jsme získávali sebraný materiál, patří mezi naše přátele, jsme s nimi v úzkém kontaktu, a proto lze jejich projevy považovat za spontánní. Využívali jsme tedy i metodu přímého dotazování. Jimi předložené slangové názvy jsme si zaznamenávali a poté přepisovali do slovníku, také jsme již zapsané slangové výrazy pro upřesnění významu a typičnosti prostředí s některými dotazovanými často konzultovali.

Pro sesbírání a zpracování slangový materiál jsme zvolili formu slovníku, využili jsme tedy lexikografickou metodu zpracování.

5. Lingvistická analýza

Slang futsalu – sálového fotbalu se řadí k nestrukturním jazykovým útvarům bez vlastní hláskové a gramatické stavby. Podobně jako v běžně mluvených, neoficiálních či polooficiálních projevech se v něm vyskytují mnohé zvláštnosti, jako jsou například elipsy, nadměrné užívání zájmen a vycpávkových slov, jednoduchá syntax, narušené syntaktické konstrukce atd.

V následujícím přehledu uvedeme některé typické jevy vyskytující se ve slangu futsalu – sálového fotbalu z hlediska dvou jazykových rovin, fonetické a lexikální.

5.1 Rovina fonetická a fonologická

Fonetická stránka slangu futsalu – sálového fotbalu se, stejně jako běžná mluvená komunikace, vyznačuje nedbalou výslovností, což je způsobeno především snahou o úsporu času. V případě slangu futsalu – sálového fotbalu se to týká zejména pokynů trenéra směrem k hráčům na hřišti při hře, komunikace hráčů mezi sebou nebo během následného rozboru utkání v šatně. Neformální mluvené projevy sledované skupiny uživatelů slangu lze charakterizovat jako obecně české, tedy i typické fonetické jevy slangu futsalu – sálového fotbalu odpovídají prvkům obecné češtiny.

Jedním z těchto charakteristických jevů je například užívání protetického *v-*, jež jsme zaznamenali u všech výrazů začínajících ve spisovné češtině na písmeno *o-*, u substantiv (*vobhazovačka* – obejití protihráče, *vosobka* – osobní obrana), adjektiv (*vodkopanej* – odbytý) a verb (*vobhodit* – obejít protihráče, *vodmazat* – přihrát). Sporným příkladem z našeho slovníku může být výraz *voči* ze slovního spojení *mělo to voči*, neboť s tímto výrazem jsme se kromě přímého odposlechu, kde bylo patrné, že mluvčí vyslovují na počátku slova *v-* (*mělo to voči*), setkali i v písemné podobě, kde však byl psán bez protetického *v-* (*mělo to oči*), tento fakt však považujeme za pisatelovu přílišnou snahu o spisovnost v písemném projevu. Všechny výrazy uvádíme v našem slovníku pod písmenem *v-*.

Dalším běžným jevem, který se v obecné češtině, a tedy i ve slangu futsalu – sálového fotbalu vyskytuje poměrně často, je koncovka – *ej* místo – *ý* u adjektiv na konci slova v nominativu singuláru maskulin (*chytřej* – střední záložník) nebo v genitivu plurálu (*do teplejch* – chycení míče brankářem oběma rukama na prsou), ale i u substantiv v kořeni slova (*bejček* – pravý obránce).

Typickým jevem obecné češtiny je také krácení hlásek v poslední slabice slova. Zatímco v obecné češtině se můžeme nejčastěji setkat s krácením hlásek *i/ý*, v našem slangovém slovníku jsme žádný takový případ nezaznamenali, narazili jsme pouze na dva případy koncovkového krácení, přičemž oba se týkaly zkrácení hlásky – *ů* na –*u* (*jít dolu* – střídát, *malá domu* – přihrávka vlastnímu brankáři).

Výslovnost přejatých slov z cizích jazyků, u slangu futsalu – sálového fotbalu jde výhradně o anglicismy, je bez zásadních odchylek od běžné adaptace výslovnosti v češtině (*[brejk]*, *[hetrik]*). Výjimku tvoří snad jen označení pro brankáře – *gólman*, která se jednak vyslovuje dlouze i krátce, přičemž v grafické formě převládá varianta s dlouhým *ó*, a jednak se vyslovuje *[gólman]* oproti správné anglické výslovnosti *[goulmen]*. Navíc se tento původně anglický termín – *goalman* v anglicky mluvících zemích dnes již téměř nepoužívá, ale mnohem častěji se setkáme s výrazem *goalkeeper*.

U jednotlivých slov je patrný různý stupeň adaptace českému systému. Zatímco se některá přejatá slova postupně asimilují do českého grafického systému, můžeme se tak setkat s grafickými variantami *break* i *brejk*, jiná se české ortoepii již zcela přizpůsobila. Příkladem je výraz *aut* – postranní vhazování z anglické podoby *out*. Všechny uvedené lexikální jednotky se zároveň přiřadily k příslušnému deklinačnímu či konjugačnímu paradigmatu.

5.2 *Rovina lexikální*

Frazeologie a lexikum slangu futsalu – sálového fotbalu označuje různé předměty a jevy určité oblasti mimojazykové reality (herní situace, hráče, typy přihrávek, atd.), která stojí v centru pozornosti vybrané sociální skupiny.

Slovní zásobu slangu futsalu – sálového fotbalu můžeme stejně jako u jiných slangů rozdělit na centrální a periferní. Centrální slovní zásoba tvoří jádro slangu futsalu – sálového fotbalu, užívané výrazy jsou mnohdy společné pro různé sportovní oblasti, např. velký fotbal (*kasa* – brána). Naproti tomu k periferní slovní zásobě se řadí výrazy zastarávající, dnes již málo používané (*čepovat* – vstřelit gól).

5.2.1 Synonymičnost

Výskyt velkého množství synonym je obecně pro slang typický, týká se tedy i slangu futsalu – sálového fotbalu. Vznikají v něm tak až synonymické řady, které se liší různou mírou nespisovnosti, expresivity, frekvencí užití. Z hlediska výběru a užití daného výrazu synonymické řady má pak významnou úlohu osoba mluvčího, charakter dané jazykové komunikace a vůbec nejvýznamnějším aspektem pro výběr slangového výrazu ze synonymické řady je prostor, ve kterém komunikace probíhá. Zatímco při komunikaci s příslušníky dané sociální skupiny, v centru prostředí futsalu – sálového fotbalu mluvčí obvykle používá výrazy nespisovné a silně expresivní (*zprasit* – zfaulovat), tak při komunikaci na periférii tohoto prostředí má mluvčí snahu volit pojmenování neutrální a často frekventovaná (*sundat* – zfaulovat). Jako příklad názorné synonymické řady uvádíme synonyma užívaná k výrazu *rozhodčí* – *černá svině*, *foukálek*, *funebrák*, *hvízdálek*, *pískálek*.

5.2.2 Expresivita

Expresivita je jedním z nejtypičtějších znaků každého slangu. Tvorba slangových výrazů je motivována převážně emočním vztahem mluvčího k jevům skutečnosti a vyjadřuje jeho určitý postoj k pojmenovávané realitě. Mezi slangovými výrazy z oblasti futsalu – sálového fotbalu se vyskytují jak slova zabarvená kladně (*dloubáček* – vysoký míč obloučkem), tak záporně (*černá svině* – rozhodčí). V mluvě příslušníků prostředí futsalu – sálového fotbalu se navíc často vyskytují vulgarismy (*kopnout to do prdele* – kopnout míč mimo hrací plochu, *hrát píču* – postavení hráčů do kosočtverce) nebo odvozeniny od nich (*zprasit* – zfaulovat). Vulgárnost výrazů není však osobami pohybujícími se uvnitř prostředí futsalu – sálového fotbalu pocíťována tak výrazně jako osobami stojícími mimo toto prostředí.

5.2.3 Přezdívky

Jedním ze znaků příslušnosti k určité sociální skupině je přijetí jejího slangu. Tím dochází k identifikaci jednotlivce, nejčastěji nového člena, s ostatními. Osvojení slovní zásoby však není hlavní vstupenkou do dané skupiny. Tou je přezdívka. Skutečným členem se příchodzí jedinec stane tehdy, dostane-li od ostatních stávajících členů přezdívku. Přezdívka, neboli „*nárážka na nějakou nápadnost nebo neobvyklost v podobě, povaze, na vadu, oděv, majetek či nějakou činnost apod.*“ (Beneš, 1962, s. 8), nemusí být vždy jen jedna, často dochází k přejímání přezdívek z jiných zájmových skupin, ve kterých se jedinec současně pohybuje, k jejich pozměňování či tvorbě vlastních. Přezdívka vzniká většinou na základě jména nebo příjmení, vzhledu, povahy, události spjaté s danou osobou atd.

5.2.3.1 Charakteristika a dělení slangových přezdívek

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost charakterizuje přezdívku jako „*pojmenování dané někomu místo nebo vedle jeho náležitého jména*“ (SSČ, 2006, s. 331). Zatímco dříve byla přezdívka chápána spíše jako posměšné či hanlivé pojmenování (srov. SSJČ, 1989), v poslední době došlo v tomto směru k pozitivnímu posunu a přezdívka vyjadřuje často kladný status jedince vzhledem ke svému okolí, nejčastěji symbolizuje právě příslušnost k určité sociální skupině.

Masový nárůst přezdívek přišel teprve v nedávné době a lze ho spojovat především s rozvojem internetu a s možností anonymní komunikace prostřednictvím tohoto média. Specifikum internetových přezdívek (terminologicky nick nebo nickname) spočívá v tom, že si uživatel zvolí danou přezdívku sám, na základě svých vlastních kritérií, nejčastěji podle líbivosti, image nebo účelu, který má přezdívka na daném komunikačním serveru plnit. Tímto typem přezdívek se však zde nebudeme dále zabývat, zaměříme se na přezdívky vzniklé v běžných, reálných situacích, kdy si jedinec nepřidělil svou přezdívku sám, ale získal ji jako znak příslušnosti a právoplatného členství v zájmové sociální skupině futsalu – sálového fotbalu.

Stejně jako křestní jméno a příjmení má i přezdívka několik funkcí. Vedle hlavní funkce *nominační* jsou to zejména funkce *charakterizační* a *sociální* (Pastyřík, 2005, s. 123n). Charakterizační neboli deskriptivní funkci, jejíž podstatou je schopnost nějakým způsobem popsat jedince, považujeme spolu s Pastyříkem za nejdůležitější, neboť odlišuje přezdívku od jiných antroponym. Tuto funkci doplňuje funkce sociální, která signalizuje příslušnost jedince k určité sociální skupině, s níž se identifikuje.

Pohled na vymezení a dělení slangových přezdívek se u jednotlivých autorů liší. My jsme vycházeli především z pojetí těch autorů, kteří postupně uveřejňovali své příspěvky ve Sbornících přednášek z konferencí o argotu a slangu v Plzni. Mezi tyto autory patří mezi jinými J. Spal a P. Hauser

J. Spal vymezuje slangové vlastní jméno jako „*jedinečný pojem z kolektivního prostředí a způsobu života charakterizovaného slangem*“ (Spal, 1980, s. 63). Abychom mohli přezdívku označit jako slangovou, musí dle Spala obsahovat dva typické znaky: „*být vlastním jménem a být složkou slangu*“ (Spal, tamtéž).

P. Hauser dělí slangové přezdívky podle motivace vzniku na dva typy. Prvním typem jsou *přezdívky vycházející z různých znaků osoby, včetně jejích projevů*, druhým typem jsou *přezdívky vzniklé z příjmení*. Hauser však nepovažuje za slangovou přezdívku pouhou obměnu nebo deformaci příjmení, přezdívka vzniklá z příjmení musí být podle něj provázena ještě jinou motivací, jako je např. zdobnost nebo jiná nezvyklá obměna, na základě které můžeme jedince individualizovat.

V tomto pojetí přezdívek vzniklých z příjmení se však s Hauserem rozcházíme. Za slangovou přezdívku pokládáme jakoukoli obměnu příjmení, jež byla pro jedince v daném kolektivu vytvořena, kterou je jedinec v tomto kolektivu označován a nikde jinde ji neužívá.

5.2.3.2 Přezdívky členů zájmové skupiny futsalu – sálového fotbalu

Slangové přezdívky v našem sesbíraném materiálu tvoří z převážné většiny jednotky vzniklé obměnou křestního jména či příjmení, dále se objevují přezdívky, které vystihují nějaký typický znak nositele, jeho funkci ve skupině nebo odkazují k určité události či situaci, se kterou je jedinec neodmyslitelně spojen.

Po vzoru P. Hausera rozdělujeme tyto různé typy přezdívek do dvou hlavních skupin. Do první skupiny řadíme pouze přezdívky vytvořené na základě křestního jména nebo příjmení, druhou skupinu označujeme jako přezdívky vycházející z různých znaků nositele a jako podtypy sem zařazujeme i přezdívky motivované funkcí, zaměstnáním či událostí pojící se s daným jednotlivcem.

1. Obměna křestního jména či příjmení

Do této skupiny patří většina přezdívek členů futsalového týmu SK Strabag Prachovice:

a) podle příjmení:

- Arny (Arnold)
- Bedna, Bedny, Bedýnka (Bednár)
- Beny (Benčíč)

- Cacík, Cája, Cajsík/Caisík (Cais ml.)
- Cáca, starej Cajsík/Caisík (Cais st.)
- Gajda, Gájís (Gaier)
- Hádě (Had)
- Horác, Horny, Hory, Horyna, Horyš (Hornát)
- Houšís, Houštík (Houška)
- Kuchy (Kuchařík)
- Kupajs, Kupíno, Kupič, Kupís, Kupy (Kupka)
- Lachtan (Lachkovič)
- Pěšťák, Pěštič, Pěstík (Pěsta)
- Pihlajs/Pihlajz, Pichlajs/Pichlajz (Pihlík)
- Podleška (Podlešák)
- Rooney, Růňák, Růnič, Růny (Růna)
- Slamáček, Slamák, Slámič, Slámička (Sláma)
- Šípák (Šíp)
- Špirda (Špiroch)
- Tonči, Tončís, Tony, Tuna (Toncar)
- Vlnovka (Vlnatý)
- Volmut'ák, Volmutík (Volmut)
- Zedinho, Zedy (Zedek)

b) podle jména

- Dejv (David)
- Jarin (Jaroslav)
- Jiřina (Jiří)
- Ondrys (Ondřej)
- Pavka (Pavel)
- Pepíno (Josef)
- Vaci, Vendys (Václav)

2. Různé znaky nositele

Jak už jsme naznačili výše, do této skupiny zařazujeme kromě přezdívek vzniklých na základě výrazného znaku nositele (v našem případě podoby a povahy) jako podtypy i přezdívky vzniklé na základě funkce, zaměstnání či události pojící se s daným jednotlivcem.

a) Podoba, povaha

- Frodo (nápadná podobnost hráče s filmovou postavou Froda Pytlíka z filmové trilogie Pán prstenů, kterého ztvárnil Elijah Wood)
- Káma (nositel je velmi kamarádké povahy)
- Žába (sám uživatel tvrdí, že přezdívka vznikla v dětství a okolnosti vzniku si nepamatuje, podle ostatních je však jasným důkazem určité podoby)

b) funkce

- Předseda, Prezident, El Prezidento (nositel vykonává funkci prezidenta klubu, zároveň je předsedou Ligové komise celostátní ligy a Jihočeského kraje futsalu – sálového fotbalu)
- Guma, Poušťák (nositel je brankářem týmu)

c) zaměstnání

- Jahelníček, Špendlík (hráč pracuje ve firmě vyrábějící jehly a špendlíky)
- Těsto (zde se aspekt zaměstnání kryje s událostí, neboť nositel pracuje jako DJ a zároveň je velkým fandou DJ Tiesta)

d) událost

- Dědek, Dodo (nejstarší člen týmu, varianta Dodo vznikla na základě nepřesné výslovnosti slova „dědo“ užívané malým vnukem tohoto člena)
- Didi (hráčovým idolem je fotbalista Didier Drogba)
- S13 (hráčovým šťastným číslem, které nosí i na dresu, je číslo 13, jež spojil s prvním písmenem svého příjmení)
- Vašík má kašlík (hráč bývá často nemocen)

6. Vyhodnocení dotazníků

V následující části vyhodnotíme a shrneme informace, které jsme získali od několika členů futsalového týmu SK Strabag Prachatice na základě dotazníků.

Tým má okolo 25 členů, z nichž zhruba 15 tvoří stálé a stabilní jádro. Těmto členům jsme zadali dotazníky a z jejich odpovědí jsme při vyhodnocování vycházeli.

Dotazník se skládal ze tří částí. První část byla zaměřena na všeobecné informace, tj. věk, vzdělání, zaměstnání, místo bydliště, od kolika let a jak dlouho se respondent futsalu – sálovému fotbalu věnuje. Druhá část se týkala přezdívky, respondent měl vysvětlit, jak jeho přezdívka vznikla, případně uvést všechny její varianty. Ve třetí části měli respondenti pomocí slangových výrazů popsat nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště.

Průměrný věk členů námi sledované skupiny futsalu – sálového fotbalu je 25 let. Čtrnáct respondentů má v současné době ukončené středoškolské vzdělání, pouze jeden ještě studuje střední školu. Tři respondenti mají vzdělání vysokoškolské, jeden vyšší odborné. Čtyři respondenti stále studují, ostatní mají stálé zaměstnání. Přestože tým SK Strabag Prachatice má své zázemí v Prachaticích, z Prachatic pochází pouze osm z patnácti dotazovaných. Čtyři žijí v Českých Budějovicích, dva ve Vodňanech, jeden se narodil ve Františkových Lázních, ale v současné době žije v Praze. Většina respondentů uvedla, že se futsalu – sálovému fotbalu začala věnovat v rozmezí od 15–20 let.

Z druhé části dotazníku, která byla zaměřena na výzkum přezdívek, jsme čerpali informace do předchozí kapitoly. Kromě přezdívek uvedených 15 dotazovanými respondenty jsme tam však zařadili i přezdívky ostatních, nedotazovaných členů. Učinili jsme tak na základě důvěrné znalosti všech členů futsalového týmu SK Strabag Prachatice, jehož jsme součástí. Jak jsme již naznačili v předchozí kapitole, převážná většina slangových přezdívek jednotlivých osob z námi sledované zájmové skupiny vznikla obměnou či deformací příjmení. Domníváme se, že tato skutečnost je způsobena specifickou situací, kdy se v námi zkoumaném kolektivu vyskytuje více osob se stejným křestním jménem (5 Tomášů, 3 Václavové, 3 Jiří, 3 Jaroslavové, 2 Zdeňkové, 2 Martinové, 2 Janové, 2 Pavlové), a proto se rozlišení jedinců podle

příjmení, u nějž se určitou obměnou odstraní oficiální podoba a jméno nabude slangového nádechu, jeví jako nejjednodušší možná varianta. Jako pouhou obměnu svého příjmení vysvětlilo vznik své přezdívky dvanáct z patnácti dotázaných. Nově vzniknuvší tvar příjmení – přezdívky byl u všech víceméně náhodný, pouze jeden respondent uvedl jako důvod zdrobnělého tvaru své přezdívky (*Hádě*) fakt, že v týmu patří mezi jedny z nejmladších.

Třetí část dotazníku, jež byla zaměřena na slangové výrazy z oblasti futsalu – sálového fotbalu, pomocí nichž měli respondenti popsat nějakou zajímavou futsalovou situaci, měla ověřovací charakter. Výrazy, které zde respondenti uváděli, jsme porovnávali s výrazy námi zachycenými při přímém výzkumu a zaznamenanými do slovníkové části. Většinu slangových obrátů použitých respondenty jsme již měli v našem slovníku zachycenu, narazili jsme však i na několik výrazů nových, které jsme hned s dotazovanými zkonzultovali a do slovníku posléze zařadili (např. *přešlapovačka* – přešlapovaná klička).

Prázdný vzorový dotazník i dotazníky vyplněné respondenty jsou umístěny v příloze za seznamem literatury.

V. Slovníková část

1. Charakteristika slovníku

Slovník obsahuje okolo 300 slangových výrazů používaných při běžné, neoficiální komunikaci v prostředí futsalu – sálového fotbalu. Převážná část předkládané slovní zásoby pochází z mluvy členů futsalového týmu SK Strabag Prachatice, přičemž se však tato mluva zároveň shoduje s mluvou užívanou i v jiných týmech a u ostatních osob pohybujících se v prostředí futsalu – sálového fotbalu, takže ji lze považovat za obecně užívanou slangovou slovní zásobu této oblasti.

Do slovníku jsou zařazena nejen jednotlivá slova, ale i slovní spojení, která se nevyskytují pouze ve slangové slovní zásobě futsalu – sálového fotbalu, ale prolínají se i do ostatních slangových vrstev či útvarů národního jazyka.

Cílem slovníku je představit slangovou slovní zásobu z prostředí futsalu – sálového fotbalu, kterou podle našich informací dosud ještě nikdo podrobně a odborně nezpracoval. Existují pouze některé práce týkající se slangu fotbalového, ať už práce odborné nebo internetové slovníčky, ale slovní zásoba tohoto slangu se se slangem námi zpracovaným v mnohém rozchází.

2. Struktura slovníku

Ve slovníku jsme upustili od řazení slangových výrazů do tematických okruhů, neboť se nám zdá nepřehledné, a navíc ne všechny slangové výrazy z prostředí futsalu – sálového fotbalu se dají jednoznačně tematicky vymezit. Zvolili jsme abecední řazení, které považujeme za přehlednější a výhodnější i pro laického čtenáře a uživatele slovníku.

3. Struktura hesla

Jednotlivé heslové odstavce začínají lemmatem, které je vtištěno tučným písmem.

Každé lemma je uvedeno ve svém základním tvaru, pokud je možný, tzn. podstatná jména v nominativu singuláru, přídavná jména v nominativu singuláru mužského rodu, slovesa v infinitivu. Pokud však reprezentativní podoba možná není, tzn. nepoužívá se, uvádíme toto lemma tak, jak jsme ho zaznamenali během přímého pozorování.

př. (to) **smrdí**, ned.

nastává nebezpečná situace

V záhlaví jsou dále zaznamenány morfologické údaje: u podstatných jmen koncovka druhého pádu singuláru a označení rodu (zkratky m = maskulinum, f = femininum, n = neutrum).

př. **černoch**, -a, m.

neregistrovaný hráč

Pomnožná podstatná jména jsou označena zkratkou pomn., která se nachází za informací o rodové příslušnosti tohoto jména.

př. **dudy**, -0, f., pomn.

prostřelení míče mezi nohama protihráče,

těž gajdy, housle, jesle, párky

Pokud se výraz používá především v plurálu (přestože singulárový tvar je možný, ale buď nebývá běžně užíván, nebo singulárová podoba nabývá jiného významu), je tento tvar uveden jako lemma a je označen zkratkou pl., umístěnou za informaci o rodové příslušnosti podstatného jména.

př. **párky**, -ů, m., pl.

prostřelení míče mezi nohama protihráče,

těž dudy, gajdy, housle, jesle

Je-li substantivum nesklonné, je označeno zkratkou neskl., která následuje za informací o rodu.

př. **skóre**, n., neskl.

stav utkání

Přídavná jména jsou označena zkratkou příd. jm., zájmena zkratkou záj., číslovky zkratkou čís., příslovce zkratkou přísl. a předložky zkratkou předl.

př. **vykartovanej**, příd. jm.

vyloučený po dvou žlutých kartách

U sloves je zaznamenán vid (dok., ned.).

př. **koníčkovat**, ned.

žonglovat s míčem

Pokud se výslovnost slangového výrazu odlišuje od běžné výslovnosti nebo pokud se týká přejatého cizího slova, je tento údaj zaznamenán v záhlaví v hranatých závorkách hned za příslušným lemmatem.

př. **time** [tajm], -u, m.

oddechový čas (z angl.)

Jestliže se výslovnost cizího výrazu již přizpůsobila běžné výslovnosti a přešla i do grafické podoby, zaznamenáváme tuto podobu jako lemma, původní podobu výrazu a jazyk, ze kterého pochází, uvádíme v závorce za výkladem věcného významu slangového výrazu na následujícím řádku.

př. **aut**, -u, m.

postranní vhazování (z angl. out),

těž autík

Existuje-li slangový výraz přejatý z jiného jazyka ve více grafických variantách, je na prvním místě uvedena varianta původní, za níž následuje výslovnost v hranatých závorkách. Po čárce na téže řádce jsou pak uvedeny případné varianty další, často již výslovnostně i graficky adaptované.

př. **break** [brejk], brejk -u, m.

rychlý protiútok (z angl.)

Víceslovná pojmenování jsou zařazena abecedně pod lemma sémanticky nejvýznamnějšího komponentu tohoto pojmenování a jsou jako slovní spojení označena zkratkou ss.

př. **hokejka**, -y, f.

hokejku na zem, ss.

promáchnutí nohy nad míčem

Na dalším řádku následuje výklad věcného významu slangového výrazu, a to buď opisem, nebo pomocí spisovného synonyma. Pokud je to pro upřesnění významu nutné, je v závorce uvedena další popisná informace nebo kontextová exemplifikace.

př. **hrát píču**, ss.

postavení hráčů do kosočtverce (vpředu *pivot*, dva na *lajně*, vzadu *poslední*)

U polysémných pojmenování jsou další významy označeny arabskými číslicemi a zaznamenány postupně na následujících řádcích.

př. **placka**, -y, f.

1. vnější nárt

těž šajtle

2. medaile

Homonymní názvy jsou označeny římskými číslicemi a uvedeny za sebou jako samostatná lemmata.

př. **centr** I, -a, m.

středový hráč,

též středák

centr II, -u, m.

přihrávka do středu hřiště

Jestliže se k danému slangovému výrazu vyskytují ve slovníku výrazy synonymní, jsou zaznamenány na posledním řádku v abecedním pořadí s odkazem též. Tyto synonyma se také vyskytují ve slovníku jako samostatná hesla.

př. **červená**, -ý, f.

červená karta,

též eso, stopka, žolík

4. Slovník

angličák, -a, m.

gól od tyče,

též angličan

angličan, -a, m.

gól od tyče,

též angličák

aut, -u, m.

postranní vhazování (z angl. out),

též autík

autík, -u, m.

postranní vhazování,

též aut

bafat, ned.

vyrážet na soupeře, který má míč pod kontrolou

bafuňář, -e, m.

funkcionář

báčko, -a, n.

souhra mužstva,

těž bago

bago, -a, n.

souhra mužstva,

těž báčko

balon, -u, m.

míč,

těž koule, kulatej nesmysl, nesmysl, meruna, šiška, zboží

banán, -u, m.

gól,

těž fik

bažant, -a, m.

mladý, nezkušený hráč

bejček, -a, m.

pravý obránce

bek, -a, m.

obránce,

těž poslední

blafák, -a, m.

matoucí střela

bodlo, -a, n.

kop špičkou,

těž kuchlo, švýcar

bomba, -y, f.

prudká rána,

těž dělovka, šlupka

bomber, -a, m.

nejlepší střelec v týmu

brankář, -e, m.

prostřelit brankáře viz prostřelit

brankoviště, -ě, n.

brankové území,

těž šestka

break [brejk], brejk -u, m.

rychlý protiútok (z angl.)

brnkačka, -y, f.

velmi jednoduchá výhra nad slabým soupeřem

brzda, -y, f.

mít zataženou ruční brzdu viz mít

buchta, -y, f.

nepříliš prudká střela nebo přihrávka

dát buchtu dopředu viz dát

centr I, -a, m.

středový hráč,

též středák

centr II, -u, m.

přihrávka do středu hřiště

centrifuga, -y, f.

zběsilý průběh zápasu

centrovat, ned.

přihrát do středu hřiště

cukačka, -y, f.

klička, změna směru běhu s míčem

cuknout, dok.

rychle uhnout, změnit směr běhu s míčem

černý, příd. jm.

černá svině, ss.

rozhodčí,

těž foukálek, funebrák, hvízdálek, pískálek

černoch, -a, m.

neregistrovaný hráč

červená, -ý, f.

červená karta,

těž eso, stopka, žolík

červenobílí, -ých, m., pl.

fotbalisté Slavie Praha,

těž sešívání

dálnice, -e, f.

otevřená obrana,

těž průchod'ák

dát, dok

dát buchtu dopředu, ss.

vykopnout míč obloučkem dopředu

dát si, dok.

přihrát

dělovka, -y, f.

prudká rána,

těž bomba, šlupka

desítka, -y, f.

pokutový kop po pěti faulech ze vzdálenosti 10 m od brány (ve futsalu)

devítka, -y, f.

pokutový kop po šesti faulech ze vzdálenosti 9 m od brány (v sálovém fotbale)

díra, -y, f.

brankář,

těž gólman, poušťák

dirigent, -a, m.

trenér,

těž generál

dloubáček, -u, m.

vysoký míč malým obloučkem

dloubák, -u, m.

vysoký míč velkým obloukem

do, předl.

jít do sprch viz jít

jít do šaten viz jít

kopnout to do kytěk viz kopnout

kopnout to do prdele viz kopnout

do špeku viz špek

do teplejch viz teplý

dojíždět, ned.

dohrát souboj

dokopná, -ý, f.

závěrečná oslava na konci sezony

též poslední gól

dolu, přísl.

jít dolu viz jít

domu, přísl.

malá domu, ss.

přihrávka vlastnímu brankáři

dopředu, přísl.

dát buchtu dopředu viz dát

dorážeka, -y, f.

dorážená střela

dudy, -0, f., pomn.

průchod míče mezi nohama protihráče,

těž gajdy, housky, housle, jesle, párky

dvojka, - y, f.

náhradní brankář

eso, -a, n.

červená karta,

těž červená, stopka, žolík

fasovat, ned.

prohrát,

těž vykrvácet

fazona, -y, f.

forma

fifty-fifty, přísl.

nerozhodně

fík, -u, m.

gól,

těž banán

filmovat, ned.

předstírat zranění

foukat, ned.

rozhodovat zápas,

těž pískat

foukálek, -a, m.

rozhodčí,

těž funebrák, černá svině, hvízdálek, pískálek

funebrák, -a, m.

rozhodčí,

těž černá svině, foukálek, hvízdálek, pískálek

gajdy, -ů, f., pomn.

průchod míče mezi nohama protihráče,
též dudy, housky, housle, jesle, párky

generál, -a, m.

trenér,
též dirigent

gól, -u, m.

poslední gól viz poslední

gólman, -a, m.

brankář,
též díra, poušťák

guma, -y, f.

velmi pohyblivý brankář

haluz, -e, f.

nepovedená střela, která skončila gólem

halv, -a, m.

záložník

hattrick, [hetrik] – u, m.

tři góly v jednom zápase od jednoho hráče (z angl.)

herec, -ce, m.

simulující hráč,

těž herečka, zagorka

hlavička, -y, f.

hra hlavou,

těž palice

hokejka, -y, f.

hokejku na zem, ss.

promáchnutí nohy nad míčem

hostovačka, -y, f.

hostování v jiném týmu

housky, -ek, f., pl.

průchod míče mezi nohama protihráče,

těž dudy, gajdy, housle, jesle, párky

housle, - í, f., pomn.

průchod míče mezi nohama protihráče,

těž dudy, gajdy, housky, jesle, párky

hráč, -e, m.

rozebrat hráče viz rozebrat

hrát, ned.

hrát píču, ss.

postavení hráčů do kosočtverce (vpředu *pivot*, dva na *lajně*, vzadu *poslední*)

hrát zand'oura, ss.

hrát ze zabezpečené obrany

hrot, -u, m.

jít na hrot viz jít

hruška, -y, f.

postavení hráče v útoku před bránou

hřebík, -u, m.

střela míčem o zem

těž koníček

hvízdálek, -a, m.

rozhodčí,

těž černá svině, foukálek, funebrák, pískálek

chrt, -a, m.

hráč, který místo nahrávky volí střelu,
též sólista, soukromník

chytřej, -ýho, m.

střední záložník

jednička, -y, f.

hlavní brankář

jesle, -í, f., pomn.

průchod míče mezi nohama protihráče,
též dudy, gajdy, housky, housle, párky

jít, ned.

jít dolu, ss.

střídat,

též jít ven

jít ven, ss.

střídat,

též jít dolu

jít do sprch, ss.

být vyloučen, dostat červenou kartu,

též jít do šaten

jít do šaten, ss.

být vyloučen, dostat červenou kartu,

též jít do sprch

jít na hrot, ss.

jít na vysunutou pozici

kádr, -u, m.

mužstvo

kasa, -y, f.

brána

klacek, -u, m.

pod klacek, ss.

střela pod břevno,

též pod klandr, pod víko, pod vikýř

klandr, - u, m.

pod klandr, ss.

střela pod břevno,

též pod klacek, pod víko, pod vikýř

kladivo, -a, n.

tvrdá střela

kličkař, -e, m.

hráč, který moc kličkuje

klokani, -ů, m., pl.

fotbalisté Bohemians Praha

kolínko, -a, n.

zpracování míče kolenem

koloběžka, -y, f.

klička, přešlapování nad míčem

koncovka, - y, f.

1. závěrečná fáze útoku, zakončení závěrečné akce

2. koncový hráč

koníček, a, m.

střela o zem

těž hřebík

koníčkovat, ned.

žonglovat s míčem

koňar, -a, m.

úder do svalu

kopnout, dok.

kopnout to do kyték, ss.

kopnout míč mimo hrací plochu,
též kopnout to do prdele, urazit, urvat

kopnout to do prdele, ss.

kopnout míč mimo hrací plochu,
též kopnout to do kyték, urazit, urvat

kopyto, -a, m.

neobratný, nešikovný hráč

kosa, -y, f.

skopnutí hráče

koš, -e, m.

chycení míče brankářem oběma rukama na prsou,
též do teplejch

koule, -e, f.

míč,
též balon, kulatej nesmysl, nesmysl, meruna, šiška, zboží

krchňa, -y, f.

nepovedená, mírná střela

křídlo, -a, n.

křídelní záložník

kudrlinky, -ek, f., pl.

kličky s míčem

kuchlo, -a, n.

kop špičkou,

těž bodlo, švýcar

kulatej, příd. jm.

kulatej nesmysl, ss

míč,

těž balon, koule, nesmysl, meruna, šiška, zboží

kulomet, -u, m.

postupná střelba všech hráčů na brankáře

kvedlat, ned.

převalovat míč pod nohou

kytka, -y, f.

kopnout to do kyték viz kopnout

lajna, -y, f.

postranní čára

lavička, -y, f.

náhradníci

levačka, -y, f.

levá noha

lob, -u, m.

kop obloučkem, vysoký míč

lyžáky, -ů, m., pl.

mít lyžáky viz mít

mač, -e, m.

zápas

malá, příd. jm.

malá domu, ss.

přihrávka vlastnímu brankáři

mant'áky, -ů, m., pl.

poslat na mant'áky viz poslat

matador, -a, m.

zkušený hráč

meruna, -y, f.

míč,

těž balon, nesmysl, koule, kulatej nesmysl, šiška, zboží

mezi, předl.

mezi parohy viz parohy

minela, -y, f.

hrubá chyba

mistrák, -u, m.

mistrovské utkání

mít, ned.

mít lyžáky, ss.

pohybovat se pomalu po hřišti,

těž mít přeskáče

mít přeskáče, ss.

pohybovat se pomalu po hřišti,

těž mít lyžáky

mít zataženou ruční brzdu, ss.

běhat pomalu

mělo to voči, ss.

pěkná přihrávka

na, předl.

hokejku na zem viz hokejka

jít na hrot viz jít

poslat na mant'áky viz poslat

zazvonit na tyč viz zazvonit

načechrat, dok.

přihrát lehce obloukem

nakládačka, -y, f.

prohra s velkým rozdílem

naladit, dok.

naladit tyč, ss.

nastřelit tyč,

těž vorazítkovat tyč, zazvonit na tyč

nalejt, dok.

přihrát

nalézt, dok.

vyslat obranný blok na útočnou polovinu soupeře

namazat, dok.

omylem nahrát protihráči do vyložené brankové pozice

narážeka, -y, f.

přihrávka z prvního dotyku

nesmysl, -u, m.

míč,

těž balon, koule, kulatej nesmysl, meruna, šiška, zboží

obhazovačka, -y, f.

viz vobhazovačka

obhodit, dok.

viz vobhodit

oči, f., pl.

viz voči

odkopanej, příd. jm.

viz vodikopanej

odkopat, dok.

viz vodikopat

odmazat si, dok.

viz vodmazat si

odmáznout si, dok.

viz vodmáznout si

orazítkovat, dok.

orazítkovat tyč, ss.

viz vorazítkovat tyč

orvat, dok.

viz vorvat

osobka, -y, f.

viz vosobka

otevřít, dok.

otevřít skóre, ss.

viz vtevřít skóre

nůžky, -ek, f., pomn.

odkopnutí míče odrazovou nohou při výskoku

padák I, -a, m.

sestup ze soutěže

padák II, -u, m.

střela na bránu z výšky

palice, -e, f.

hra hlavou,

těž hlavička

parohy, -ů, m., pl.

mezi parohy, ss.

střela gólmanovi nad hlavu mezi vzpažené ruce

párky, -ů, m., pl.

průchod míče mezi nohama protihráče,

těž dudy, gajdy, housky, housle, jesle

patička, -y, f.

zahrání míče patou

pentle, -e, f.

penalta

píča, -y, f.

hrát píču viz hrát

pískálek, -ka, f.

rozhodčí,

též černá svině, foukálek, funebrák, hvízdálek

pískat, ned.

rozhodovat zápas,

též foukat

pivot, -a, m.

hráč na hrotu

plac, -u, m.

hrací plocha

placírka, -y, f.

přízemní kop vnitřní plochou částí nohy

placka, -y, f.

1. vnější nárt

též šajtle

2. medaile

plichta, -y, f.

remíza

plichtit, ned.

remizovat

plivanec, -e, m.

nepovedená střela

plyšák, -a, m.

plyšový míč, se kterým se kdysi hrálo

pod, předl.

pod klacek viz klacek

pod klandr viz klandr

pod víko viz víko

pod vikýř viz vikýř

podojit se, dok.

pokazit hru

poslat, dok.

poslat na mant'áky, ss.

srazit protihráče k zemi u postranní čáry

poslední, příd.

obránce,

těž bek

poslední gól, ss.

závěrečná oslava na konci sezony,

těž dokopná

poušťák, -a, m.

brankář,

těž gólman, díra

povodit, dok.

hezky obehrát protihráče

povolit, dok.

zpětně přihrát na volného obránce nebo až na brankáře

pravačka, -y, f.

pravá noha

presing, -u, m.

osobní bránění všech protihráčů při založení akce

profík, -a, m.

profesionální hráč

proháčkovat se, dok.

prokličkovat se obranou

projet, dok.

prohrát

prostřelit, dok.

prostřelit brankáře, ss.

dát gól,

též rozvlnit síť

průchod'ák, -u, m.

otevřená obrana,

též dálnice

první, čís.

z první, ss.

střela z prvního dotyku,

též z voleje

přebrousit, dok.

zfaulovat přes achilovku

přečíslení, -í, n.

početní převaha při založení útoku

přečíst, dok.

odhadnout, předvídat přihrávku

přehazovačka, -y, f.

přehození vyběhnuvšího brankáře

přelobovat, dok.

překopnout obloučkem

přeskáče, -ů, m., pl.

mít přeskáče viz mít

přešlapovačka, -y, f.

přešlapovaná klička

puknout, dok.

prohrát velkým rozdílem

půle, -e, f.

1. poločas

2. středová čára

též půlka

půlka, -y, f.

1. poločas

2. středová čára

též půle

puntík, -u, m.

místo, kam se položí míč při pokutovém kopu

registračka, -y, f.

registrační průkazka

repre, -e, f.

reprezentace

roh, -u, m.

rohové vhazování,

též růžek

rozebrat, dok.

rozebrat hráče, ss.

přejít na osobní obranu hráčů

rozhazovat, ned.

vhodně přihrávat různě postaveným hráčům,

též roztahovat

roztahovat, dok.

vhodně přihrávat různě postaveným hráčům,
též rozhazovat

rozvlnit, dok.

rozvlnit síť, ss.

dát gól,

též prostřelit brankáře

ruční, příd. jm.

mít zataženou ruční brzdu viz mít

ružek, -u, m.

rohové vhazování,

též roh

rybička, -y, f.

nízká hlavička v letu

rychlík, -a, m.

velmi rychlý hráč

sálovka, -y, f.

sálový fotbal

sálovky, -ek, f., pomn.

boty na sálový fotbal

saně, -í, f., pomn.

skluz oběma nohama,

těž sánky

sánky, -ek, f., pomn.

skluz oběma nohama,

těž saně

sešívání, -ých, m., pl.

fotbalisté Slavie Praha,

těž červenobílí

sít', -ě, f.

rozvlnit sít' viz rozvlnit

skóre, n., neskl.

stav utkání

skosit, dok.

zfaulovat

smrdět, ned.

(to) **smrdí**, ned.

nastává nebezpečná situace

sólista, -y, m.

hráč, který místo nahrávky volí střelu,

též chrt, soukromník

soukromník, -a, m.

hráč, který místo nahrávky volí střelu,

též chrt, sólista

spálit, dok.

neproměnit šanci

sprcha, -y, f.

jít do sprch viz jít

stahovačka, -y, f.

stáhnutí míče k sobě

stopka, -y, f.

červená karta,

též červená, eso, žolík

středák, -a, m.

středový hráč

těž centr

sundat, dok.

zfaulovat

těž zprasit

svíce, -e, f.

vysoký míč,

těž svíčka

svíčka, -y, f.

vysoký míč,

těž svíce

svině, -ě, f.

černá svině viz černý

šajtle, -e, f.

vnější nárt,

těž placka

šatna, -y, f.

jít do šaten viz jít

šestka, -y, f.

brankové území,

těž brankoviště, vápno

šibenice, -e, f.

horní roh branky,

těž vingl

šiška, -y, f.

míč,

těž balon, koule, meruna, nesmysl, kulatej nesmysl, zboží

šlapák, -a, m.

nedovolený obranný zákrok,

těž šprajc

šlapat, ned.

šlapat vodu, ss.

unavit se,

těž zatavit se

šlupka, -y, f.

prudká střela,

těž bomba, dělovka

šmudla, -y, f.

nevydařená střela na branku

šourák, -a, m.

pomalů letící míč

špek, -u, m.

do špeku, ss.

těžká přihrávka pro spoluhráče

šprajc, -u, m.

nedovolený obranný zákrok,

těž šlapák

švihadlo, -a, n.

neoblíbený protihráč

švýcar, -a, m.

kop špičkou,

těž bodlo, kuchlo

tečka, -y, f.

tečovaný míč

tejp, -u, m.

náplast pro zpevnění (z angl. tape),

těž tejpovačka

tejpovačka, -y, f.

náplast na zpevnění,

těž tejp

teplý, příd. jm.

do teplejch, ss.

chycení míče brankářem oběma rukama na prsou,

těž koš

time [tajm], -u, m.

oddechový čas (z angl.)

to, záj.

kopnout to do kyték viz kopnout

kopnout to do prdele viz kopnout

mělo to voči viz mít

(to) smrdí viz smrdět

tragéd, -a, m.

hráč, který neproměnil šanci,

těž umělec, zedník

trestňák, -a, m.

přímý volný kop

tučňák, -a, m.

neohrabaný obránce

ťukec, -u, m.

přihrávka na jeden dotek

tyč, -e, f.

naladit **tyč** viz naladit

vorazítkovat **tyč** viz vorazítkovat

zazvonit na **tyč** viz zazvonit

tykadlo, -a, n.

hráč hrající neustále vepředu

udělat, dok.

obehrát

ufouknout se, dok.

špatně písknout,

těž upísknout se

uhodit, dok.

dát gól,

těž vymalovat, zavěsit

ukopnout, dok.

odkopnout míč těsně před protihráčem

ulička, -y, f.

volný prostor mezi dvěma protihráči

umělec, -ce, m.

hráč, který neproměnil šanci,

těž tragéd, zedník

upísknout se, dok.

špatně písknout,

těž ufouknout se

urazit, dok.

kopnout míč mimo hrací plochu,

těž kopnout to do kytek, kopnout to do prdele, urvat

urvat, dok.

kopnout míč mimo hrací plochu,

těž kopnout to do kytek, kopnout to do prdele, urazit

uzemnit, dok.

srazit někoho k zemi

vápno, -a, n.

brankové území,

těž šestka

ven, přísl.

jít ven viz jít

vidle, -í, f., pomn.

skluz oběma nohama

víko, -a, n.

pod víko, ss.

střela pod břevno,

těž pod vikýř

vikýř, -e, m.

pod vikýř, ss.

střela pod břevno,

těž pod víko

vingl, -u, m.

horní roh branky,

těž šibenice

vizitka, -y, f.

první gól zápasu

vlastenec, -e, m.

vlastní gól,

těž vlastňák

vlastňák, -a, m.

vlastní gól,

těž vlastenec

vobhazovačka, -y, f.

obejití protihráče

vobhodit, dok.

obejít protihráče

voči, - í, f., pl.

mělo to voči viz mít

voda, -y, f.

šlapat vodu viz šlapat

vodkopanej, příd. jm.

odbytý (zápas)

vodkopat, dok.

odbýt zápas

volej, -e, m.

z voleje, ss.

střela z prvního dotyku,

těž z první

vodmazat si, dok.

přihrát,

těž vodmáznout si

vodmáznout si, dok.

přihrát,

těž vodmazat si

vorazítkovat, dok.

vorazítkovat tyč, ss.

nastřelit tyč,

též naladit tyč, vorazítkovat tyč

vorvat, dok.

obrat o míč

vosobka, -y, f.

osobní obrana

votevřít, dok.

votevřít skóre, ss.

vstřelit první branku zápasu

vybouchnout, dok.

ostudně nebo nečekaně prohrát

vykartovanej, příd. jm.

vyložený po dvou žlutých kartách

vykartovat, dok.

vyložit po dvou žlutých kartách

vykrvácet, dok.

prohrát,

těž fasovat

vykvedlat, dok.

znemožnit protihráče

vymalovat, dok.

dát gól,

těž uhodit, zavěsit

vypíchnout, dok.

vzít míč protihráči

vystát, dok.

počkat si při bránění 1 na 1, co soupeř udělá

vyšachovat, dok.

přehrát obranu soupeře

vyškrábnout, dok.

vyrazit míč z brány

vyvalit, dok.

posunout míč podrážkou na spoluhráče

vyvézt, dok.

založit útok z obranné fáze

z, předl.

z voleje viz volej

z první viz první

zabetonovat, dok.

bránit na malém prostoru

zabítej, příd. jm.

nepoužitelný ve hře,

též zašítej

záda, n., pomn.

upozornění pro hráče s míčem, že má za zády protihráče

zadák, -a, m.

hráč zadní řady

zadní, příd.

zadní tyč

zadrbanej, příd. jm.

ztracený míč po zbytečném kličkování

zadrbat, dok.

ztratit míč po zbytečném kličkování

zagorka, -y, f.

simulující hráč,

též herec, herečka

zahřívát, ned.

zahřívát lavičku, ss.

být náhradníkem

zahustit, dok.

zmenšit prostor soupeři

zakončit, dok.

vystřelit míč na branku

zakopnout, dok.

poslat míč za postranní čáru, přerušit hru

zalepit, dok.

chytit míč pevně do rukou,

těž zazátkovat

zand'our, -a, m.

hrát zand'oura viz hrát

zasekávačka, -y, f.

zaseknutá klička

zašitej, příd.

nepoužitelný ve hře,

těž zabitej

zašlápnout, dok.

zastavit míč pod nohou

zatavenej, příd.

unavený

zatavit se, dok.

unavit se

zatažený, příd. jm.

mít zataženou ruční brzdu viz mít

zatejpovat, dok.

zpevnit

zaúřadovat, dok.

provést ostrý obranný zákrok

závar, -u, m

nebezpečná situace

zavěsit, dok.

dát gól,

těž uhodit, vymalovat

zavřít, dok.

pozičně obsadit určité území na hřišti, aby nemohla projít přihrávka nebo protihráč
s míčem

zazátkovat, dok.

chytit míč pevně do rukou,

těž zalepit

zazdít, dok.

neproměnit šanci

zazvonit, dok.

zazvonit na tyč, ss.

nastřelit tyč,

těž naladit tyč, vorazítkovat tyč

zboží, -í, n.

míč,

těž balon, koule, kulatej nesmysl, nesmysl, meruna, šiška

zedník, -a, m.

hráč, který neproměnil šanci,

těž tragéd, umělec

zed', -i, f.

postavení bránících hráčů před brankářem při přímém volném kopu

zem, -ě, f.

hokejku na zem viz hokejka

zónovka, -y, f.

zónová obrana

zprasit, dok.

zfaulovat, surově napadnout

těž sundat

ztopit, dok.

ztlumit, zpracovat rozehraný míč

žlutá, -ý, f.

žlutá karta

žolík, -a, m.

červená karta,

těž červená, eso, stopka

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo nashromáždit a lexikograficky zpracovat nejfrekventovanější slangové výrazy z prostředí futsalu – sálového fotbalu, systematicky je uspořádat a vysvětlit jejich význam.

Slang futsalu – sálového fotbalu je v naší práci vymezen jako vrstva nespisovného národního jazyka neboli soubor více či méně nespisovných lexikálních jednotek, které jsou charakteristické pro komunikaci v prostředí futsalu – sálového fotbalu a jež se používají zejména v neoficiálních, běžných mluvených projevech osob pohybujících se v prostředí futsalu – sálového fotbalu. Tyto jednotky pojmenovávají denotáty typické jak pro specifické prostředí futsalu – sálového fotbalu, tak pro speciální činnost, tedy hru futsalu – sálového fotbalu, která je v tomto prostředí vykonávána. Hlavními rysy prostředí futsalu – sálového fotbalu jsou neformálnost, otevřenost a atraktivita pro širokou veřejnost. Jako každý jiný slangový útvar je i slang futsalu – sálového fotbalu spojen se sociální skupinou, která ho užívá a neustále rozvíjí.

Slang futsalu – sálového fotbalu se vyznačuje nejen znaky slangu zájmového, mezi něž patří mj. jazyková hravost či bohatá synonymie, ale i znaky slangu profesního, což je zejména jazyková ekonomie a výrazová explicitnost. Tato skutečnost vyplývá z náplně speciální činnosti, jež je často doprovázena jasným, stručným a výstižným vyjadřováním, neboť probíhá v převážně vypjatých situacích. Námi zkoumaný slang futsalu – sálového fotbalu přesto označujeme spíše za slang zájmový, a to na základě složení jeho uživatelů. Téměř všichni se totiž věnují futsalu – sálovému fotbalu jako svému sportovnímu koníčku, během nějž pomocí slangu komunikují.

Slang futsalu – sálového fotbalu je stejně jako jiné slangy nestrukturním útvarem národního jazyka, nevytváří tedy vlastní jazykový systém, nevyužívá žádné zvláštní hláskové ani gramatické prostředky, a proto se při komunikaci v prostředí futsalu – sálového fotbalu používá zároveň s obecnou češtinou. Od běžně mluveného jazyka se tak liší specifickou, omezenou slovní zásobou.

Slovní zásoba slangu futsalu – sálového fotbalu se skládá pouze z plnovýznamových slov. V námi zaznamenaném jazykovém materiálu jsou nejvíce zastoupena substantiva

a verba, méně se objevují přídavná jména a příslovce. Vyskytují se zde jak pojmenování jednoslovná, tak pojmenování víceslovná. Těch je však méně a tvoří je převážně frazémy.

Slovní zásobu slangu futsalu – sálového fotbalu dělíme na centrální a periferní. Centrální slovní zásobu tvoří nejfrekventovanější slangové výrazy, které označují nejdůležitější předměty a jevy mimojazykové skutečnosti z oblasti futsalu – sálového fotbalu. Do periferní slovní zásoby naopak patří výrazy zastarávající, které se v běžné komunikaci již téměř neobjevují.

Pro slangové výrazy je typická nespisovnost, expresivita, metaforičnost, synonymičnost, jazyková ekonomie, ale i jazyková hravost, kreativita a snaha o nové a originální pojmenování. Slangové výrazy vyjadřují citový vztah mluvčích k pojmenované skutečnosti. Zájmový slang futsalu – sálového fotbalu je bohatý na přezdívky, které vznikají jako důkaz přináležitosti a členství jednotlivců k dané sociální skupině.

Rozrůstání slovní zásoby slangu futsalu – sálového fotbalu probíhá pomocí stejných onomaziologických postupů jako u obohacování slovní zásoby jiných útvarů národního jazyka. Z postupů transformačních je nejproduktivnější odvozování, v postupech transpozičních je velmi produktivní sémantické tvoření, zvláště metaforické přenášení významu. Nejméně produktivně se jeví postupy transformačně-transpoziční.

Díky otevřenosti a atraktivnosti prostředí futsalu – sálového fotbalu dochází k šíření slangových jednotek i do jiných vrstev českého jazyka, zejména pak do obecné češtiny. Významný podíl na tom má také sportovní publicistika.

Hlavní přínos této diplomové práce spatřujeme v tom, že systematizuje a představuje aktuální slovní zásobu slangu futsalu – sálového fotbalu a může ji tak přiblížit i širší veřejnosti.

Resumé

Slang jakožto svébytná součást národního jazyka má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování, realizovaných v běžném, nejčastěji neoficiálním mluveném jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů.

Tato diplomová práce se zabývá slangem futsalu – sálového fotbalu jako nestrukturním jazykovým útwarem, který se vyznačuje mj. nespisovností, expresivitou, synonymičností, jazykovou hravostí a ekonomičností, atd.

V první, teoreticky zaměřené části jsou vymezeny různé teorie slangu v pojetí několika předních českých jazykovědců, druhá část je pak věnována jednotlivým aspektům slangu. Třetí část se zabývá tvořením slangových názvů, obecné principy tvoření jsou pro názornost doplněny příklady z nashromážděného materiálu. Čtvrtá část analyzuje konkrétní prostředí slangu futsalu – sálového fotbalu a slang v něm užívaný v rovině fonetické a lexikální, jejíž nedílnou součástí jsou přezdívky členů zkoumané sociální skupiny. Závěrečnou část práce tvoří samotný slovník slangu futsalu – sálového fotbalu.

Slang as an independent part of national language is recognized as a non-literary layer of particular denominations which are carried out in everyday most often unofficial language interaction of people connected through the same working environment or the same sphere of interests.

This graduation thesis focuses on futsal slang in the nature of a nonstructural language form which is distinguished by nonliterariness, expressivity, synonymity, language playfulness, economicity etc.

The First, theoretical part presents different slang theories in approach of several leading Czech linguists; second part focuses on single slang aspects. Third part considers slang names formation, to be more schematic general principles of formation are completed with examples from collected material. Forth part gives lexical and phonetic-level analysis on particular futsal environment and slang used in it whereas nicknames of members of surveyed social group are its integral part. Final part of this paper represents futsal slang dictionary.

Seznam použité literatury

ANTALOVSKÁ, K.: *Lezecký slang*. Praha: DP UK PedF, 2007

BEČKA, J. V.: Slangy, podmínky jejich vzniku a vývoje. In: *Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni 22. – 23. 9. 1977*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1978, s. 2 – 7

BEČKA, J. V.: Co je slang a co není slang. In: *Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. 9. 1980*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1983, s. 5 – 8

BEČKA, J. V.: Slang a diferenciacie v běžně mluvené řeči. In: *Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. 1. 1984*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1987, s. 4 – 10

BEČKA, J. V.: Slang, argot a expresivnost v běžně mluvené řeči. In: *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. 2. 1988*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1989, s. 351 – 354

BENEŠ, J.: *O českých příjmeních*. Praha: ČSAV, 1962

CURÍN, F.: Několik poznámek k argotu a slangu. In: *Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni 22. – 23. 9. 1977*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1978, s. 8 – 9

CURÍN, F. a kol.: *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. Praha: SPN, 1975

ČECHOVÁ, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000

DRŠATOVÁ, J., LOUŽENSKÁ, A.: Vztah přezdívek a hypokoristik. In: *Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. 5. 1995*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1995, s. 60 – 66

ENCYKLOPEDICKÝ SLOVNÍK ČEŠTINY. Praha: Lidové noviny, 2002

ERTL, V.: Z našich časopisů. In: *Naše řeč*, 1924, 8, s. 58 – 61

FILIPEC, J.: *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*. Praha: ČSAV, 1961

HAUSER, P.: *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1980

HAUSER, P.: Přezdívky jako součást slangu. In: *Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. 1. 1984*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1987, s. 77 – 83

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A.: *Česká mluvnice*. Praha: SPN, 1986

HUBÁČEK, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: PedF Ostrava SPN, 1971

HUBÁČEK, J.: Aspekty slangu. In: *Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni 22. – 23. 9. 1977*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1978, s. 10 – 14

HUBÁČEK, J.: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979

HUBÁČEK, J.: K onomaziologickým postupům ve slovní zásobě slangů. In: *Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. 9. 1980*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1983, s. 36 – 43

HUBÁČEK, J.: K vnitřní diferenciaci slangu. In: *Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. 1. 1984*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1987, s. 12 – 19

HUBÁČEK, J.: K metodologii zkoumání slangů. In: *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. 2. 1988*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1989, s. 5 – 13

HUBÁČEK, J.: K aktuálnosti sociolektů, zejména slangu. In: *Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. 2. 1995*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1995, s. 18 – 21

HUBÁČEK, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988

HŮLKOVÁ, R.: *Muzikantský slang*. Praha: DP PedF UK, 2005

CHLOUPEK, J.: O sociální a územní rozrůzněnosti češtiny. *Naše řeč*, 52, 1969, s. 141 – 153

JAKLOVÁ, A.: Budeme argot nově definovat? In: *SaS*, 1999, roč. 60, č. 4, s. 293 – 300

JAKLOVÁ, A.: K výzkumu slangu. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*, 1993, Praha: FF UK, 1995, s. 132 – 135

JAKLOVÁ, A.: Několik poznámek k rybářskému slangu a k rybářské terminologii. *Naše řeč*, 1996, 79, s. 15 – 20

KELLNER, A.: *Úvod do dialektologie*. Praha: SPN, 1954

KLIMEŠ, L.: Časová a lexikální nasycenost slangu. *Naše řeč*, 1989, 72, s. 57 – 63

KLUBALOVÁ, P.: *Rybářský slang*. Praha: DP UK PedF, 2006

KRČMOVÁ, M.: Funkce slangu. In: *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. 2. 1988*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1989, s. 79 – 91

KŘÍSTEK, V.: Poznámky k problematice argotů a slangů. *SaS*, 1973, roč. 34, č. 1, s. 98 – 103

MALIŠ, O., MACHOVÁ, S., SUK, J.: *Současný český jazyk – Lexikologie*. Praha: Karolinum, 1997

MLUVNICE ČEŠTINY I. Praha: Academia, 1986

MYŠKOVÁ, M.: *Veslařský slang*. Praha: DP UK PedF, 2006

NEKVAPIL, J.: Některé sociolingvistické aspekty výzkumu slangů. In: *Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. 1. 1984*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1987, s. 27 – 35

OBERPFALCER, F.: Argot a slang. In: *Československá vlastivěda*, díl III. - *Jazyk*, Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1934, s. 311 – 375

OBERPFALCER, F.: Slang a argot. In: *Jazykozpyt*, Praha: Jednota českých filologů, 1932, s. 26 – 31

OUŘEDNÍK, P.: *Šmírbuch jazyka českého*. Praha: Ivo Železný, 1992

PŘÍRUČNÍ MLUVNICE ČEŠTINY. Praha: Lidové noviny 2003

PŘÍRUČNÍ SLOVNÍK JAZYKA ČESKÉHO. Praha: SPN, 1953 – 1955

SLOVNÍK SPISOVNÉ ČEŠTINY PRO ŠKOLU A VEŘEJNOST. Praha: Academia, 2006

SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO. Praha: Academia, 1960 – 1966

SLOVNÍK NESPISOVNÉ ČEŠTINY. Praha: Maldorf, 2006

SPAL, J.: Slangová vlastní jména. In: *Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. 9. 1980*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1983, s. 61 – 65

SUDA, Z.: K fotbalovému slangu v současné publicistice. In: *Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. 2. 1995*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1995, s. 129 – 133

SUDA, Z.: Fotbalový slang před třiceti lety a dnes. In: *Sborník přednášek z VI. konference o slangu a argotu v Plzni 15. – 16. 9. 1998*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1998, s. 65 – 69

SUK, J.: *Několik slangových slovníků.* Praha: Inverze, 1993

SUK, J.: Skupinová mluva a její význam. In: *Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. 2. 1995*, Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1995, s. 23 – 27

TRÁVNÍČEK, F.: *Úvod do českého jazyka.* Brno, 1984

TROST, P.: Argot a slangy. In: *SaS*, 1935, 1, s. 240 – 242

ŠMILAUER, V.: *Zásoba slovní a význam slov.* Praha: SPN, 1953

VLNATÁ, D.: *Slang futsalu – sálového fotbalu.* 2007, Ročníková práce, rkp.

Internetové zdroje

www.futsal-salovyfotbal.com

www.efutsal.cz

www.bombardi.estranky.cz

www.ecoinvestment-futsal.cz

www.gambrinus.cz

Seznam zkratek

- angl.** – angličtina
atd. – a tak dále
čís. – číslovka
dok. – vid dokonavý
f. – femininum, ženský rod
m. – maskulinum, mužský rod
mj. – mimo jiné
n. – neutrum, střední rod
např. – například
ned. – vid nedokonavý
neskl. – nesklonné
pl. – plurál
pomn. – podstatné jméno pomnožné
př. – příklad
předl. – předložka
příd. – přídavné jméno
přísl. – příslovce
r. – roku
s. – strana
ss. – slovní spojení
srov. – srovnej
tj. – to jest
tzn. – to znamená
tzv. – takzvaný
záj. – zájmeno

Přílohy

Výzva na internetové stránky

Vážení příznivci futsalu – sálového fotbalu, chystám se psát diplomovou práci zabývající se slangem futsalu – sálového fotbalu a tímto bych Vás chtěla požádat o pomoc. Přikládám dosud sesbírané slangové výrazy. Máte-li k nim jakékoli komentáře, rady, a hlavně tipy na další slova a jejich vysvětlení, kontaktujte mne prosím na mail futsal.slang@centrum.cz nebo své příspěvky vkládejte do diskuze pod hlavičkou SLANG.

Díky, s pozdravem Dominika

Dotazník

I.

Věk:

Vzdělání:

Zaměstnání:

Místo bydliště:

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let?

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Dotazník

I.

Věk: 19 let
Vzdělání: SŠ s „snad“ maturitou (zájem o VŠ)
Zaměstnání: -
Místo bydliště: Prachovice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let?

Od 15 let v okresním měřítku, celostátní úrovni poslední rok

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Didi (nejen v oblasti futsalu)

*Vznikla z mé vlastní iniciativy ze jména mého oblíbeného fotbalového hráče – **Didier** Drogba.*

(říkal jsem si „Didi“ tak dlouho, dokud mi tak nezačali říkat ostatní – všichni)

! Poznámka redakce – rodiče mi tak ještě neříkají – budu muset přitlačit na pilu ☺

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Knižní verze: *Běžel jsem po autové čáře po krásném individuálním uvolnění, načež jsem před sebou zbystřil posledního hráče soupeřova mužstva. Očima jsem si v rychlosti vybavil, na jaké noze má váhu těla a udělal ukázkovou kličku do protější strany. Zanechav za sebou obránce – mířil jsem rovnou na bránu, vstříc gólu, dokud jsem neucítil tvrdý náraz do mého kotníku, jak mě jeden z vracejících se obránců ve skluzu zfauloval.*

Náhle jsem se ocitnul na tvrdé parketové podlaze a v uších mi zněl hvizd píšťalky od rozhodčího. Červená karta udělená hříšníkovi z řad protivníka za tento tvrdý faul zezadu pro mě nebylo dostatečné potrestání, a tak jsem ho ještě počastoval několika kletbami.

...

Normální verze: Obešel jsem dva protihráče a běžel jsem po lajně. Proti mně vyběhnul poslední soupeřův hráč – tomu jsem taky udělal vcelku dobrou kličku a šel sám na bránu. Když už jsem chtěl vystřelit, zajel mi zezadu vracející se hráč.

Spadnul jsem a držel se za kotník. Ne snad proto, že by mě nějak extrémně bolel, ale chtěl jsem tomu trochu přidat, snad abych byl středem lítostí ostatních. Pak mě ale ovládly emoce, rychle jsem vyskočil a pár nadávkami vyprovodil faulujícího hráče ze hřiště – dostal červenou.

Nepublikovatelná verze: Udělal jsem dva protihráče, zařadil pětku a mířil rychle na bránu. Byl tam sice ještě jeden hráč, toho jsem si taky podal („pod' sem, kam deš“) a už jsem to chtěl mrdnout na bránu, když mi zajel nějaký blbec zezadu.

Sice jsem si při pádu narazil loket (ty debilní parkety sou fakt tvrdý), ale rychle jsem se ohnal po tom magorovi, co mě zfauloval, a tak jak to umím jenom já, v afektu, jsem mu začal nadávat do čuráků. Chvilí to vypadalo, že se do sebe pustíme, pak ale dostal červenou a já se šel uklidnit na střídačku.

Dotazník

I.

Věk: 26

Vzdělání: *vysokoškolské*

Zaměstnání: *odborný ekonom plánování*

Místo bydliště: *Prachatice*

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? *Od kolika let? 11, od 15 let*

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Houšís, Houštík – různé podoby příjmení

Vaci – ze jména

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Měl jsi být včera na tréninku. To byla jízda. Opět jsme se hecli, dali si mladí proti matadorům a tentokrát jsme jim nedali čuchnout. Načnuli jsme je už při kulometu, kdy jsme vedli rozdílem třídy, poté devítky, kde to opět mladšové projeli na plné čáře, páč ty jejich plivance by chytil do teplejch i kustod, a na závěr báčko, kde jsme je povodili jak slepé koně. Bažanti hráli sice o beka navíc, takže jsme si sáhli až na dno, páč se jezdilo nahoru dolů, ale při všech činnostech jsme je rozebrali, bloky znehybněli, standartkami ztrapnili, takže by jim ani 20 týmů nepomohlo. Navíc se počítal gól i za párky soupeři, čímž jsme opět skóre navýšili. Ve finále to už bylo vraždění nevinátek, tak jsme mač ukončili.

Dotazník

I.

Věk: 27

Vzdělání: Vysokoškolské

Zaměstnání: Produkt manažer – PRE, a.s.

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let?

Od 16 let....tzn. 11 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Jiřina – podle jména

Pěstík, Pěšťák, Pěštič – podle příjmení

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Popíšu situaci, která by mohla nastat ve futsalovém zápase:

Gólman chytil míč do teplejch, rozehrál doprava na beka, který mu z první vrátil a gólman posunul na druhou stranu druhému bekovi. Bek potáhl po lajně, přešlapovačkou si poradil s protihráčem a střílenou nahrávkou na zadní našel spoluhráče v náběhu, který nekompromisně pod víko zavěsil. Brankář neměl šanci ☺

Asi takhle bychom to měli hrát, ale realita je mnohdy úplně jiná ☺

(není to spisovně a snažil jsem se použít i nějaký ten slang....snad to poslouží)

Dotazník

I.

Věk: 25

Vzdělání: střední odborné s maturitou

Zaměstnání: referent pohledávek

Místo bydliště: České Budějovice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? 4 roky, od 21 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Kolegové mi říkají poušťáku, gumo, těsto, ale někdy i Růny.

Poušťák, guma je odvozeno od toho, že jsem na pozici brankáře, a tyto přezdívky mají snad všichni gólmani.

Přezdívka Těsto je zkomolenina jména známé osobnosti jménem DJ TIESTO.

No a Růny je zkratka mého příjmení Růna.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Tož si takhle jednou jdu v klidu zahrát za náš rezervní mančaft do Vodňan, a co se mi nepodařilo??? Normálně ze své pozice poušťáka jsem neuvěřitelným způsobem zavěsil do soupeřovy branky. Já vím, zní to neuvěřitelně, zvláště když si člověk vybaví, že brankář v sálovce nemůže přelézt půlku. No prostě se mi to povedlo tak, že jsme nejprve vykvedlali s kolegy v obraně soupeřovy atakující útočníky, až pak najednou míč přistál u mé nohy. Kupodivu jsem nezazátkoval, což moje spoluhráče totálně překvapilo. Jednoduše jsem to zašlápnul, udělal pár kroků vpřed, až jsem byl na půlce a najednou myšlenka – ha půlka a co teď? - tak jsem se kouknul, napřáhnul a prásknul do toho, jak jen to šlo. Míč se tedy šoural, jak když to bába vysype z nůše, ale jak to všechny překvapilo, tak to překvapilo i gumu na druhé straně a dostal nevídané housle. A pak že moje nohy jsou marný.

Dotazník

I.

Věk: 20

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: vysokoškolák

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? od 17 (3 roky)

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Hádě

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlíte, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Vychází z mého příjmení, v týmu jsem zatím mladší, tak proto ta zdrobnělina.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

V posledním mači sezony jsme hráli o padáka s těma nekopama z Budějic. V poslední minutě za nerozhodného stavu běžím sám na kasu a když už se napřahuju a chci poslat balon do vinglu, zastaví mě kosa jejich pořízka. Rozhodčímu nezbejvalo nic jinýho, než to fouknout. Na puntík sem si postavil balon sám a od obou tyček sem to výstavním angličanem poslal do kasy.

Dotazník

I.

Věk: 24

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: student

Místo bydliště: České Budějovice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? dva měsíce☺ 23,ale
velkej fotbal hraju od 9 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu? Beny

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

je to normální přezdívka z příjmení, s futsalem nemá nic společného

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

budete to hrát na toho pivota...takže budete mít to rozestavení na piču...

budete to na něj prohazovat, on to podrží a pak vám to buď vyvalí na střelu, nebo sám vystřelí na kasu...

Dotazník

I.

Věk: 29

Vzdělání: vyšší odborné

Zaměstnání: PMS ČR

Místo bydliště: České Budějovice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? 9 let od 20 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Žába

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Je převzatá a vznikla v mém dětství a konkrétní okolnosti si nepamatuji.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

„Hej do píči zavři ten střed, ať to nemůžou hrát na hrušku na pivota.“

Dotazník

I.

Věk: 18

Vzdělání: střední odborná škola

Zaměstnání: student

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? 3 roky, od 15 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Cája, Cacík, Caisík/Cajsík – různé tvary příjmení

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Muj první gól. Byl to zápas s Poličkou ve Vodňanech. Náš gólman chytil míč, vyhodil ho na Žábu, ten ho dal na Horáce, ten přihrál mně, já si udělal kličku na pravou nohu a v pádu jsem vyrovnal na 2:2. To byl můj nejlepší zápas.

Dotazník

I.

Věk: 20

Vzdělání: Maturita

Zaměstnání: Finanční poradce

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? Od 15 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Bedny, Bedna, Bedýnka – přezdívky vznikly z příjmení

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Zatím byl asi nejlepší sálový zážitek z mého prvního ligového utkání (v 15 letech), kdy jsme hráli na Kladně s??? (nevím, kdo to byl, ale vim, že byli první v tabulce a my asi 3 od konce☺)

A dal jsem svůj první gól v sálovce. Jinak je toho hodně. Ale to by bylo tak na vydání knížky s volným pokračováním☺ papa Domčo

Dotazník

I.

Věk: 23

Vzdělání: střední odborné

Zaměstnání: veterinární technik

Místo bydliště: Vodňany

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? Od 17

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Pihlajz - zkomolené jméno

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Normálně Vlnovka řval jak bláznivej, když šel Žába (Pepa) kopat devítku, a asi věděl proč, kopl to tak, že bych to chytil i já do zubů.

Dotazník

I.

Věk: 26 let

Vzdělání: SŠ

Zaměstnání: technik kvality

Místo bydliště: Vodňany

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let?

cca. 11 let, tzn. od 15 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Hory, Horyna, Horyš, Horny, Horác – vše se točí kolem příjmení

(možná bych vymyslel další, ale teď zrovna nevím)

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Ten jejich pivot mě sundal, ale ta černá svině ukázala žlutou mně, takže jsem těsně před ukončením druhý půle odcházel zas vykartovanej do šaten.

Dotazník

I.

Věk: 40

Vzdělání: střední odborné

Zaměstnání: obsluha výrobní linky

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? už asi půlku mého života, takže zhruba 20 let

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Káma – přezdívku vymyslela moje sestra prý na základě mé kamarádské povahy

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Když to smrdí, tak to prostě uráž, kopni to do prdele nebo pošli Růničovi malou domu.

Dotazník

I.

Věk: 26

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: kurýr

Místo bydliště: Františkovy Lázně

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? 9 let od 17

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Slamák

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlíte, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Jmenuji se Sláma, tak od toho je to odvozeno.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Vzal jsem míč, prvnímu jsem nasadil housky, druhému kličku a šel jsem sám na kasu.

Naznačil jsem střelu a zasekl to brankáři, ten projel a poslal jsem to levičkou pod klacek.

Dotazník

I.

Věk: 25

Vzdělání: truhlář + maturita

Zaměstnání: skladník

Místo bydliště: České Budějovice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let?

2 roky od 23

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

V sálovce ani ne, ale na fotbale mi říkají Staff.

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Říkají mi to podle toho, co jsem měl napsaný na tričce: Staff bauer. Tak podle toho, protože jsem v Třeboni byl já a Lukáš Kupec a oběma nám říkali Kupy.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Tak můžu ti říct, že moje nejzajímavější situace z futsalu je ta, že vůbec hraju! Protože já, když se podívám na svou futsalovou techniku, tak nechápu, co já tam vůbec dělám! Protože jsem dřevěnej jak poleno! A když nikoho neseštrélím, tak tam nemám co dělat! Ale vzpomněl jsem si na jednu úsměvnou epizodu, bylo to asi druhé kolo v Neratkách (myslim?), byl jsem tam jako divák, ale to, co tam předváděl Pan Žába a Pan Gajer při bagu, to bylo něco neuvěřitelného. Když byl v bagu Žába, tak tam běhal jak střelenej a motali ho tam jako vítr v bedně, když už si myslel, že má balon, tak mu Horyna nasadil neskutečný dudy. No a Pan Gajer když byl v bagu, tak při prvním pohybu uklouzl, ale pak přišlo vzápětí druhé podklouznutí úplně na stejném místě. To už jsem nevydržel a tekly mi slzy, jak jsem se tlemil.

Dotazník

I.

Věk: 50

Vzdělání: střední odborné s maturitou

Zaměstnání: elektrikář – technik

Místo bydliště: Prachatice

Jak dlouho se futsalu – sálovému fotbalu věnujete? Od kolika let? 25 let, od 25

II.

Máte nějakou přezdívku, kterou užíváte v oblasti futsalu – sálového fotbalu?

Pokud ano, uveďte ji a vysvětlete, jak vznikla. Je-li víc variant, uveďte je všechny.

Vlnovka – upravené příjmení

Předseda – vyplynulo z mých letitých funkcí v tomto sportu a v klubu, který jsem založil.

III.

Vybavte si prosím nějakou zajímavou futsalovou situaci ze hřiště (gólovou, faulovou, atd.) a snažte se ji popsat tak, jako byste ji vykládali svému spoluhráči. Pokuste se zapojit co nejvíce běžně užívaných (slangových) výrazů. Důraz není kladen na spisovnost, ale zejména na autentičnost. Délka není omezena.

Uvedu několik pojmů, které se v našem družstvu používají a vznikly v průběhu našich utkání:

BEDNYHO BLAFÁK – nechytatelná střela na bránu. Jediným kazem této střely je, že ve většině případů jde cca 3-5 m nad bránu. První část tohoto výrazu pochází od přezdívky autora těchto střel (vlastním jménem Martin Bednár) a blafák je od výrazu oblafnout: Bednyho blafák oblafine všechny, včetně brankáře tím, že vůbec (málokdy) trefí branku.

ZAVOLEJTE JEŘÁB – tento výraz se občas používá, když se brankař vrhne při střele na branku na zem a tam se „rozplácne“ do šířky (vykryvá prostor). Prvně to bylo použito, když se takto na zem vrhnul náš brankař Zdeněk Pihlík se svými 130 kg (Zdeneček je totiž dost „prostorově výrazný“), ale prostor nevykryl, dostal branku a nechtělo se mu vstávat, protože byl na sebe naštvaný.

SUNDEJ SI TY LYŽÁKY – tomuto stavu se mezi hráči jinak říká: „má těžké nohy“ a bývá to ukaz po fyzické přípravě, kdy ztuhnou svaly. U nás tento výraz vzniknul, když se Jarda Podlešák vrátil z lyží a při kličkách (hráli jsme tenkrát ligové utkání na Spartě) se mu motaly nohy, až sebou jednou dokonce praštil a podruhé si ukopnul míč v čisté gólovce.